

Den 17. konferansen om leksikografi i Norden

Bergen 24.–26. mai 2023

Innhald

Lenker til bidrag alfabetisk etter førsteforfattar	2
Samandrag av plenarforedraga	4
Samandrag av seksjonsforedraga	9
Samandrag av posterar og demoar	58

Lenker til bidrag alfabetisk etter førsteforfattar

- Ahltopp, Sjöbergh och Höglund: [Anpassning av Lexin till små skärmar](#)
- Ahltopp, Hessel, Eriksson och Skeppstedt: [Visualisering av ett lexikons täckning av olika textgenrer](#)
- Andersson: [Snö, blod och pepparkakor. Lexikografisk behandling och språkbrukarnas beskrivning av färger i nordiska språk](#)
- Arboe: [Stor dialektordbok med nye facetter](#)
- Berg: [Mellomnorsk ordtilfang i Norsk Ordbok](#)
- Berg-Olsen og Karlsen: [S-fleirtal i norske ordbøker](#)
- Forsberg och Sköldberg: [Ord med liknande kontekst søkes! Om ordvektorerens roll i svensk lexikografi](#)
- Gammelgaard: [Avideologiseringen av ukrainske allmennordbøker etter 1991](#)
- Ge: [Litt om normeringsarbeid av ordsamlinger for Ordbokshotellet — en nybegynners perspektiv](#)
- Geyken: [Digital Dictionary of the German Language: the evolution of its online platform since 2003](#)
- Grønvik: [Målføresynopsisen – historie og bakgrunn](#)
- Grønvik og Minde: [Ordbok, ordbank, ordlagning og skriftkultur](#)
- Gudiksen: [Slang og spøq i Ømålsordbogen](#)
- Hansen: [Hvilken relevans har ældre svensk-danske tekniske ordbøger i dag?](#)
- Hansteen: [Grammatikk, retorikk og politikk hjå Ivar Aasen](#)
- Hartling og Widmann: [Når gammelt bliver nyt: Mallinq 1777 som elektronisk ordbog](#)
- Hilmisdóttir: [Samtalsanalys som teoretisk grund för interaktionellt inriktade ordböcker](#)
- Holmen: [Målføresynopsisen – søk i den nye digitale utgåva](#)
- Holmer: [Verbalsubstantiv i svenska ordböcker – gamla och nya presentationsätt](#)
- Holmer och Blensenius: [Högtflygande planer för den som flyger högtflygande plan. Konstruktionsväxling i nordiska ordböcker](#)
- Hovmark: [Etymologiske opplysninger i Ømålsordbogen](#)
- Jensen, Andersen og Rathje: [Nye ord i dansk](#)
- Jóhansson og Sigtryggsson: [Dansk-islandske ordbøger i 1800-tallet: formål og metoder](#)
- Karlsson och Hanell: [Nyord i svenskan – ökade krav på vetenskaplighet](#)
- Kjeldsen: [Metaordbogen som analytisk værktøj](#)
- Kristiansen, Gjesdal, Andersen og Hofland: [Om nyord på natur- og miljøfeltet – en korpusbasert tilnærming](#)
- Køhler Simonsen: [Kunstig intelligens i leksikografisk arbejde](#)
- Køhler Simonsen og Leroyer: [Leksikografisk innovation ind- og udadtil](#)
- Larsson: [Om svårigheterna att säga något bestämt – några reflektionerkring artikeln ÖRNGOTT i Svenska Akademiens ordbok](#)
- Losnegaard, Jenstad, Svardal, Grønvik og Myking: [Norsk Ordbok og norma: Visning av moderne rettskriving i ei digital dokumentasjonsordbok](#)
- Lyse: [Faste uttrykk i Bokmålsordboka og Nynorskordboka: ikkje berre berre](#)
- Mannsåker: [Autisme som metafor i norsk – ei korpusundersøking](#)
- Mullamaa: [Att skapa en Idiomordbok](#)
- Myking: [Inkolentnamn og kommunereform](#)
- Nilsson och Laitinen: [Metonymi i några gamla och nya ordböcker i Norden](#)
- Nilstun: [Feltet mellom norm og feil](#)
- Ore og Holmen: [Målføresynopsisen – tilgjengeliggjøring og digital utvikling](#)
- Ore og Minde: [Ein lemmatisator bygd på Ivar Aasens ordbok og grammatikk](#)
- Paulsen: [Kva kvalifikasjonar trenq samansette ord?](#)
- Rødningen og Karlsen: [Nyord i norsk](#)

- Sandström: [Ljudhärmande ordbildningar och lån i de svenska dialekterna i Finland. En studie av ord med initialt br-, dr-, fr-, gr-, kr-, pr- och r- i Ordbok över Finlands svenska folkmål](#)
- Schack og Jensen: [Det adverbelle -t. Gammelt og nyt i de danske retskrivningsordbøger](#)
- Sjo: [Subjunksjoner, brukere og type ordbøker](#)
- Þorbergsdóttir: [Indsamling og udgivelse af islandske neologismer i midten af det forrige århundrede](#)
- Trap-Jensen og Lorentzen: [Verdens gang og dens aftryk – i sproget og i ordbogen](#)
- Úlfarsdóttir og Jóhannson: [Låneordenes skæbne](#)
- Wendt: [Diakronisk och synkronisk på samma gång? Om diakroni i historiska ordböcker](#)
- Wetås: [Leksikografi som infrastruktur](#)
- Wills, Battista og Lindholm: [Digital brug af en gammel og en ny historisk ordbog: Fritzner og Ordbog over det norrøne prosasprog](#)

Samandrag av plenarforedraga

Bo-A. Wendt

Svenska Akademiens ordbok | SAOB

Diakronisk och synkronisk på samma gång? Om diakroni i historiska ordböcker

Det kan vara lätt att tänka att en historisk ordbok i normalfallet företer en diakronisk beskrivning, en samtidsordbok en synkronisk, men så enkelt är förstås inte förhållandet mellan dessa båda begreppspår. I princip kan en ren samtidsordbok rymma vissa inslag av diakroni, till exempel i en skiktning mellan äldre och yngre språkbrukares användning. Och det äldre tidskede en historisk ordbok beskriver behöver inte heller alls vara så begränsat som till exempel Bo Svensén (2004, s. 28) tänker sig det (med exemplet ordbok över en engelsk 1300-talsförfattare) för att bli beskrivet som en synkroni, fastän med tidsutdräkt och förlagd till dåtiden. En väsentligen synkronisk beskrivning är i själva verket snarast rätt gängse i stadiordböcker (det vill säga rent historiska ordböcker). Ett förgånget, i synnerhet ett sedan länge förgånget, språkstadium ses gärna med en i sammanhanget rimlig förenkling som mer eller mindre enhetligt och ges därmed lätt en egentligen närmast synkronisk beskrivning. Snarast så beskriver Söderwalls *Ordbok öfver svenska medeltids-språket* fornsvenskan. Visst finns det diakroniska inslag, inte minst förstås genom de redovisade beläggens datering, men någon explicit diakronisk beskrivning av förändringar i fornsvenskans ordsfatt eller ordbetydelser under medeltidens gång är det knappast tal om. Än tydligare är kanske detta i *Ordbog over det norrøne prosasprog*, som helt enkelt kan sägas definiera bort förändring genom att utesluta yngre fornnorska (*mellomnorsk*) från beskrivningsområdet, om än den fornvästnordiska som därmed återstår liksom hos Söderwall förvisso ges en implicit diakroni genom den mycket noggranna beläggsredovisningen här. I de stora nynordiska dokumentationsordböckerna där den historiska ambitionen paras med den att föra beskrivningen ända fram till nuspråket (eller egentligen rättare sagt: där den nuspråkliga beskrivningsambitionen i dåtidens anda ansågs förutsätta ett friläggande av också den historiska bakgrunden), SAOB och ODS, men sedermera också NO och NAOB, infinner sig det diakroniska anslaget förstås mycket naturligare, bland annat eftersom man därmed fått skikta språkbruket med avseende på nutida bruklighet. (Något sådant som ett angivande av obruklighet vid beskrivningsperiodens slut hittar vi ju aldrig i medeltidsordböckerna.) SAOB utgör också ett av typfallen för Svenséns (ibid.) kategori diakronisk samtidsordbok. Det förtjänar emellertid att problematiseras hur mycket av verkligt diakronisk beskrivning som dessa historiska ordböcker egentligen uppvisar: om de är diakroniska och synkroniska på samma gång eller liksom medeltidsordböckerna ändå mest det senare. Därvid ligger det också nära till hands att pröva tankar kring hur en i så fall annorlunda, mer genomförd diakronisk beskrivning skulle kunna se ut – och om en sådan alls vore önskvärd.

Referenser:

Svensén, Bo (2004): *Handbok i lexicografi. Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik*, andra, omarbetade och utökade uppl., Stockholm.

Alexander Geyken

Berlin-Brandenburg Academy of Sciences and Humanities

Digital Dictionary of the German Language: the evolution of its online platform since 2003

In 2003, the Digital Dictionary of the German Language (DWDS) started as an online platform under the domain www.dwds.de. The resources of the site at that time were the Dictionary of Contemporary German (WDG, [1]) compiled at the Academy of Sciences of the GDR, and a balanced reference corpus of the German language of the 20th century.

However, the aim of the DWDS was not only to digitally preserve the legacy resources, but to build a comprehensive, reliable and up-to-date general language dictionary of contemporary German [2]. To this end, a technical and a lexicographic work plan was conceived with the WDG as the lexicographic basis for the new dictionary. Two phases were foreseen: a planning and an entry compilation phase. In the planning phase the technical prerequisites had to be implemented, including the dictionary writing system, a corpus search interface and a corpus management system. At the same time the lexicographic process of revising the legacy dictionary had to be specified. Moreover, a corpus-corpus based candidate list of new words to be included had to be identified. It was only in 2013 with a more comfortable funding by the Academies' Programme when the entry compilation could start on a larger scale. In 2015, it was possible to license some 70,000 entries from Duden [3], which are complementary to the vocabulary of the WDG. Since 2019, the DWDS has been part of the newly installed Centre for Digital Lexicography of the German Language [4].

Within this framework, the lexicographic programme was further expanded. In two further sub-projects, the corpus-based description of the most important common multi-word expressions in German [5] and the revision of all headwords marked as regional according to an areal classification of the German-speaking regions [6] are being carried out. For the latter purpose, large regional corpora were created, which can also be searched on the DWDS website together with a map display. The entire DWDS system currently comprises approx. 240,000 contemporary dictionary articles and a corpus base of almost 50 billion text words.

A specific task was dedicated to increase the outreach of the website. Through targeted SEO measures in 2020, the number of page views of the dwds.de website grew from around 2.5 million (January 2019) to 9.7 million (January 2023). Individual dictionary articles, including those corresponding to trends, thus quickly reach monthly page views of 10,000 or more. The monitoring of the page views also orients the priorities in the revision of outdated dictionary articles or the creation of dictionary articles for neologisms. Complementary to these measures, the DWDS blog went online at the end of 2022 with the aim of thematically summarising individual dictionary articles and thus creating references between the individual articles. The blog is divided into different sections: Trend words and neologisms, word histories, regionalisms, multi-word expressions and orthography.

References:

- [1]: Klappenbach, Ruth; Malige-Klappenbach, Helene (1980). Das Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache. Entstehung, Werdegang, Vollendung. In: Abraham, Werner: Studien zur modernen deutschen Lexikographie. Amsterdam. John Benjamins. p. 3–58.
- [2]: Klein, Wolfgang, Geyken Alexander (2010). Das Digitale Wörterbuch der Deutschen Sprache (DWDS). *Lexicographica* 26, p. 79–96.
- [3] Duden, Das große Wörterbuch der deutschen Sprache, Mannheim 1999.
- [4] <http://www.zdl.org>
- [5] Ermakova, Maria; Geyken Alexander; Lemnitzer, Lothar; Roll, Bernhard (2022). Integration of multiword expressions into the Digital Dictionary of German Language (DWDS). Towards a lexicographic representation of phraseological variation. In: Annette Klosa-Kückelhaus, Stefan Engelberg, Christine Möhrs, Petra Storjohann (eds.): *Dictionaries and Society. Proc. of the XX EURALEX international Congress. Mannheim, 12–16 Juli 2022*, p. 851–861.
- [6] Nolda, Andreas; Barbaresi, Adrien, Geyken, Alexander (2023). Korpora für die lexikografische Beschreibung diatopischer Variation in der deutschen Standardsprache: Das ZDL-Regionalkorpus und das Webmonitor-Korpus. In: Deppermann, Arnulf u. a. (Hrsg.): *Korpora in der germanistischen Sprachwissenschaft: Mündlich, schriftlich, multimedial (= Jahrbuch des Leibniz-Instituts für Deutsche Sprache 2022)*. Berlin 2023, p. 29–52

Åse Wetås

Språkrådet

Leksikografi som infrastruktur

I 2022 fekk Noreg ei språklov. Hovudføremålet med lova, slik det er formulert i føremålsparagrafen, er «å styrkje norsk språk, slik at det blir sikra som eit samfunnsberande språk som skal kunne nyttast på alle samfunnsområde og i alle delar av samfunnslivet i Noreg». I førearbeida til språklova er det understreka at målformuleringane i føremålsparagrafen inneber at norsk språk må erobra domene der engelsk dominerer i dag. Områda fagspråk og språkteknologi blir i denne samanhengen peika ut som særleg viktige. Lova slår òg fast at bokmål og nynorsk er likeverdige norske skriftspråk, og ho gjev offentleg sektor plikt til å bruka eit normert, klart og korrekt språk.

Også andre delar av lovverket (m.a. opplæringslova, universitets- og høgskolelova og tolkelova) regulerer språklege plikter det offentlege har.

Ein grunnleggjande føresetnad for å oppfylle føremålet med språklova og andre relevante delar av lovverket er at språket vårt i fortid og nåtid er godt dokumentert, og at språkbrukarane har tilgang til pålitelege, oppdaterte og brukstilpassa leksikografiske verktøy og produkt. God diakron språkdokumentasjon er òg ein vesentleg føresetnad for ei mest mogleg presis og målretta oppfølging av den norske språkpolitikken.

Eg vil i foredraget mitt sjå nærare på pålegga og rettane som ligg i det norske lovverket, og på rolla leksikografien og nærskyldte fagområde har som strukturell føresetnad for at norsk skal vera eit samfunnsberande språk.

Samandrag av seksjonsforedraga

Magnus Ahltop, Jonas Sjöbergh och Laila Höglund
Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen

Anpassning av Lexin till små skärmar

Lexins nuvarande webbsida är över 10 år gammal och fungerar inte tillfredställande på små skärmar, till exempel mobiltelefoner. Även om nuvarande generation mobiltelefoner fanns när den nuvarande webbsidan konstruerades har det med tiden blivit vanligare att mobiltelefonen är det primära sättet att interagera med webbsidor.

Utmaningen med små skärmar är inte bara att gränssnittet ska få plats på ett mindre utrymme, utan även att interaktionen är mycket annorlunda mot traditionella datorer. En traditionell dator styrs vanligtvis med tangentbord och mus, två inmatningsmetoder med mycket hög precision, medan en modern mobiltelefon styrs nästan helt och hållet genom att trycka fingret mot en glasskiva. Detta har mycket lägre precision, och kräver ett virtuellt tangentbord som tar upp en stor del av skärmen och därmed täcker över innehållet. Själva fingret täcker också över det som trycks på, vilket får konsekvenser för placering av element i gränssnittet.

Vi har anpassat Lexin till dessa förutsättningar, dels genom att ändra på sökgränssnittets utseende, dels genom att presentera resultaten på ett sätt som passar små skärmar. Dessutom ger vi användaren möjlighet att söka på nya sätt, till exempel genom att erbjuda sökning i flera delar av lexikonet samtidigt och kombinera resultaten.

Nyckelord: Lexin, mobiltelefoner, användargränssnitt

Typ bidrag: foredrag utan tilknytning til temaet for konferansen

Magnus Ahltorp, Jean Hessel, Gunnar Eriksson og Maria Skeppstedt
Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen

Visualisering av ett lexikons täckning av olika textgenrer

Ordmoln används traditionellt för att skapa en snabb och enkel visualisering av textinnehåll. Vi undersöker i vilken utsträckning ordmoln även lämpar sig för att visualisera ett lexikons täckning av olika textgenrer. Vi beräknar ett procentuellt mått för lexikonets täckning tillsammans med listor på de vanligaste orden som saknas i lexikonet, och jämför de procentuella måtten och ordlistorna med en ordmolnsvisualisering.

Vanliga ordmoln använder ofta fontstorlek för att indikera hur viktigt ett ord är, normalt sett mätt genom dess frekvens. Detta har kritiserats, eftersom långa ord då kan uppfattas som viktigare än vad de egentligen är (Viégas & Wattenberg, 2008). En annan typ av kritik som brukar framföras är att ordens placering i ordmolnet typiskt saknar semantisk betydelse (Barth et al., 2014). Vi har därför konstruerat en version av det klassiska ordmolnet som vi kallar "ordregnet". I ordregnen kompletteras ordens storlek med ett anslutande stapeldiagram. Vi utforskar olika sätt att mäta ett ords viktighet, både ordets relativa frekvens och dess genrespecifika frekvens. Dessutom använder vi en teknik från språkteknologin som bygger på distributionell semantik för att placera ord med liknande betydelse i närheten av varandra i ordregnet.

Vi utvärderar visualiseringen på ett jiddisch-svenskt lexikon som nyligen utkommit i en ny tryckt upplaga (<https://www.isof.se/lar-dig-mer/publikationer/publikationer/2022-10-07-jiddisch-svensk-jiddisch-ordbok>) och som digitalt lexikon (Ahltorp et al., 2022). Lexikonet finns nedladdningsbart som öppen data, och vi har identifierat korpusar på jiddisch som vi använder för att undersöka lexikonets täckning. Vi använder en stemmer på korpustexterna och på lexikonet för att hantera böjningarna i jiddisch.

I stora lexikon är nyord en viktig källa till utökning av lexikonet, medan mindre lexikon inte helt kan lita till nyord utan av balansskäl också måste hämta ord ur den äldre vokabulären. Vi hoppas att vår metod kan göra det lättare att prioritera vilka ord som tas in i lexikonet.

Referenser:

Ahltorp, Magnus, Jean Hessel, Gunnar Eriksson, Maria Skeppstedt, Rickard Domeij 2022. A Digital Swedish–Yiddish/Yiddish–Swedish dictionary : A web-based dictionary that is also available offline. I Proceedings of the EURALI Workshop @LREC2022, Marseille: European Language Resources Association.

Barth, Lukas, Stephen G. Kobourov, & Sergey Pupyrev 2014. Experimental comparison of semantic word clouds. I Joachim Gudmundsson & Jyrki Katajainen (red.), *Experimental Algorithms*, 247–258, Berlin: Springer.

Viégas, Fernanda B. & Martin Wattenberg. 2008. Timelines: Tag clouds and the case for vernacular visualization. *Interactions*, 49–52, 15(4), New York: Association for Computing Machinery.

Nyckelord: ordmoln, lexikontäckning, små lexikon

Typ bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Susanna Andersson

Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap, Örebro universitet

Snö, blod och pepparkakor. Lexikografisk behandling och språkbrukarnas beskrivning av färger i nordiska språk

Färgbeteckningar som vit, röd och brun definieras i ordböcker företrädesvis genom 1. referens till ett prototypiskt objekt (t.ex. "som har färg som nyfallen snö"); 2. en beskrivning av färgens fysiska egenskaper (t.ex. "en av grundfärgerna"), 3. färgens relation till andra färger (t.ex. "en blandfärg av svart, gult och rött").

I min undersökning av den lexikografiska behandlingen av elva färgbeteckningar i fem nordiska ordböcker – *Svensk ordbok*, *Den Danske Ordbog*, *Det Norske Akademis ordbok*, *Íslensk orðabók* och *Kielitoimiston sanakirja* – fokuserar jag på variationer i definitionsvokabulär och definition genom referens till prototypiskt objekt. Därutöver jämför jag ordböckernas val av prototypiskt objekt med resultatet från en enkätundersökning som genomförts rörande språkbrukarnas uppfattning om det bästa, mest typiska, exemplet på respektive färg.

I föredraget presenteras konstaterade likheter och skillnader i definitionen såväl inom som mellan ordböckerna. Därtill diskuteras principer för val av prototypiska objekt.

Nyckelord: definitionsvokabulär; lexikala prototyper; färgbeteckningar; nordiska språk

Typ bidrag: foredrag utan tilknytning til temaet for konferansen

Torben Arboe

Peter Skautrup Centret, Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet

Stor dialektordbog med nye facetter

I *Jysk Ordbog* behandles dialekterne i Jylland fra 1700 til ca. 1950 med 1800-tallet som kerne. Ud over dialektale ord optræder heri mange fællesdanske ord, der har særlige dialektale bøjningsformer og betydninger. Nogle ord er fællesnordiske og har rødder tilbage til vestnordisk, herunder verber med stærk bøjning, andre er indlånt fra (middel)nedertysk og sjældnere fra fransk; disse etymologiske forhold behandles i de enkelte ordbogsartikler. Præcise udtalegengivelser er et kardinalpunkt; derfor anvendes lydskrift i en Dania-version. Desuden bringes ofte særlige kort ved ord med komplicerede udtaleforhold, hvilket jeg vil give eksempler på i foredraget. Brug af udtalekort er nyt i forhold til de fleste andre dialektordbøger; det samme gælder de udbredelseskort i mindre format, vi ofte udarbejder som supplement til oplysningerne om ordenes forekomst (Arboe 2011). Baggrunden for både udtalekort og udbredelseskort er et meget detaljeret og velunderbygget materiale, ofte registrering af former i de allerfleste lokaliteter ud fra bl.a. besvarelser af spørgelister fra et fintmasket net af informanter. I betydningsafsnittene gives præcise og detaljerede definitioner samt oplysende eksempelsætninger, gerne med inddragelse af kulturhistoriske aspekter (fx angående redskaber mv.). Faste ordforbindelser, fx partikelverber, nævnes ved de enkelte betydninger, eller samles i et særligt afsnit i ordbogsartiklen (Arboe 2012). Talemåder, herunder idiomer med overført betydning, nævnes under de enkelte betydninger; de behandles generelt på linje med faste ordforbindelser som frasemlemmer hørende under leksikalsk semantik (Arboe 2016). I et format, som er udviklet specielt til *Jysk Ordbog*, indtastes siden 2017 alle ordbogsartikler i redaktionsdatabasen iLex på internettet. Man kan dermed tilgå ordbogen, jyskordbog.dk, fra flere medier, fx mobiltelefon.

Referencer:

Arboe, Torben (2011): "Jysk Ordbogs kartografiske udviklingsproces". Studier i dialektologi och sociolingvistik. Uppsala: 71-81. – (2012): "Koordinering i behandlingen af faste ordforbindelser". Nordiske studier i lexikografi. 11. Lund: 103-114. – (2016): "Konventionelle figurative enheder (idiomer) i Jysk Ordbog og andre større ordbøger". Nordiske Studier i Leksikografi. 13. København: 263-276.

Nøgleord: etymologi, udtalekort, kulturhistorie, idiomer, internet

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Ivar Berg
Universitetet i Trondheim

Mellomnorsk ordtilfang i *Norsk Ordbok*

Det er velkjent at mykje nytt ordtilfang kom inn i norsk i seinmellomalderen, hovudsakleg frå lågtysk (Simensen 2005). Det er likevel ikkje fullt klarlagt når og korleis dei lågtyske lånorda spreidde seg i norsk, og mange har nok kome gjennom dansk lenge etter mellomalderen.

Eg tek utgangspunkt i ei liste over dei orda i *Norsk Ordbok* som oppgjev «mno» (mellomnorsk) i etymologifeltet. Eg har sett på kva opphav desse orda har (etymologisk), og korleis dei har kome inn i NO (faghistorisk). Det ser ut til at dei aller fleste er henta frå Torp (1919), sjølv om det ikkje alltid er oppgjeve. Torp i sin tur er sparsam med kjeldetilvisingar, men arbeidde tett saman med Marius Hægstad, som også fullførte ordboka etter at Torp døydde, og truleg er kjelda. Det dreier seg i all hovudsak om norske ordlagingar som er knytte til nedervde røter, men som ikkje er dokumenterte før i mellomnorsk tid.

Like interessant er alle orda som ikkje har fått oppgjeve mellomnorsk etymologi. Det gjeld så godt som alle lånord, der me saknar systematiserte opplysningar om når dei kom inn i norsk. Det er eit problem at ein i ordbokssamanheng gjerne peikar på opphavsspråk, medan reisevegen er mangelfullt skildra. Her vil eg gje nokre døme på lånord som finst i mellomnorske tekstar og drøfte korleis me kan avgjera låneretning (direkte frå lågtysk eller via dansk).

Referansar:

Simensen, Erik. 2005. Lexical developments in the Late Middle Ages. Bandle mfl. (red.), *The Nordic Languages*, band 2, s. 1161–1171. HSK 22.1. Berlin: de Gruyter.

Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet. 1966–2015. Oslo: Samlaget. <http://no2014.uib.no>.

Torp, Alf. 1919. *Nynorsk etymologisk ordbok*. Kristiania: Aschehoug.

Nykelord: etymologi, lånord, leksikografi, faghistorie

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

S-fleirtal i norske ordbøker

I *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*, som opplyser om korrekte skrive- og bøyingsmåtar i norsk, finst det ein del importord med bøyingsending -s i ubunden form fleirtal.

Slike substantiv er lite omtalt i grammatikkane. *Norsk referansegrammatikk* nemner berre at endinga -s ikkje finst i heimlege ord (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 18), men blir nytta i visse mynteiningar attmed nullending (peseta/pesetas, peso/pesos) (ibid. 164, 187). I *Språkets mønstre* (Kulbrandstad og Kinn 2016) er ikkje s-fleirtal nemnd i det heile.

Ei førebels undersøking viser at gruppa famnar drygt 40 ord i bokmål og rundt 30 i nynorsk. Ein kan skilje mellom a) dei med -s berre i ubunden form fleirtal og b) dei som òg har -s, ofte i tillegg til norsk ending, i bunden form fleirtal. Døme frå *Nynorskordboka* og *Bokmålsordboka*:

a)
scrapbook – scrapbooken – scrapbooks – scrapbookene
fan – fanen – fans – fanane/fanene

b)
slide – sliden – slides – slidesane/slidesene
still – stillet – stills – stillsa/stillsene

NAOB gjev stundom same informasjon om fleirtalsbøying som *Bokmålsordboka* (t.d. *slides, fans*), men vik i andre tilfelle av frå den offisielle norma ved også å tillate engelsk fleirtalsbøying i ord som etter offisiell rettskriving berre har norsk bøying (t.d. *brownies, cookies*).

Nyare normeringspraksis er jamt over avvisande til s-fleirtal trass i at slike former er ein del brukte både i tale og skrift. Såleis vedtok styret i Språkrådet i 2019 berre å tillate norsk bøyingsending i ord som *brownie, cookie* og *cupcake*.

Vi vil gjere greie for omfanget av fleirtals-s i norsk ved å analysere språkbruken i ulike korpus og dei gjeldande norvageringsprinsippa for morfologisk tilpassing av importord. Vi skal også sjå på korleis s-fleirtal er framstilt i svenske (og danske) ordbøker (jf. t.d. Blensenius, Holmer og Sköldberg 2021: 51). På grunnlag av denne gjennomgangen vil vi seie noko om kva normeringsline det er rimeleg å følgje i *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*.

Referansar:

Blensenius, Kristian, Louise Holmer og Emma Sköldberg. 2021. SAOL 14 som rättesnöre – diskussion kring den senaste upplagan. LexicoNordica 28. S. 39–58.

Bokmålsordboka. Språkrådet og Universitetet i Bergen. <http://ordbokene.no>

Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo. 1997. Norsk referansegrammatikk. Oslo. Universitetsforlaget.

Kulbrandstad, Lars Anders og Torodd Kinn. 2016. Språkets mønstre. Oslo. Universitetsforlaget.

NAOB = Det Norske Akademis ordbok. Det Norske Akademi for Språk og Litteratur
<<https://naob.no/>>.

Nynorskordboka. Språkrådet og Universitetet i Bergen <<http://ordbøkene.no>>.

Nøkkelord: s-fleirtal, importord, Bokmålsordboka, Nynorskordboka, (offisiell) rettskriving

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Markus Forsberg och Emma Sköldberg

Inst. för svenska, flerspråkighet och språkteknologi, Göteborgs universitet

Ord med liknande kontext sökes! Om ordvektors roll i svensk lexikografi

Vilka ord har liknande språklig kontext och hur kan kunskap om detta berika svensk lexikografi? Det är frågor som vi tar oss an i den här presentationen.

I föredraget presenteras en metodundersökning av ordvektorer som verktyg i det praktiska lexikografiska arbetet. Ordvektorer, även kallade ordinbäddningar, är matematiska representationer av ord som försöker fånga ordens egenskaper på så vis att relaterade ord hamnar nära varandra i en så kallad vektorrymd. Ordvektorerna konstrueras utifrån ordens kontext som hämtas ur stora mängder text. Uttryckt annorlunda förser ordvektorerna lexikografen med ord vars språkliga kontexter liknar varandra.

Det verktyg vi använt oss av för våra ordvektorer är fastText (Bojanowski et al. 2016), som implementerar en metod för att skapa ordvektorer som representerar varje ord utifrån dess delar (jfr t.ex. Sørensen & Nimb 2018 som använder sig av word2vec, vilken är en annan metod för att skapa ordvektorer). Fördelen med den här typen av representation är att den möjliggör hantering av ord som inte tidigare observerats, så länge ordens delar har blivit det, vilket är en viktig egenskap för språk med rik sammansättningsproduktion, som svenskan.

Mer konkret fokuserar vi i vår studie på 40 ord och behandlingen av dessa i en större enspråkig ordbok över samtida svenska. Hälften av orden är väletablerade och redan inkluderade i det aktuella verket (t.ex. "fräsch", "kärlek" och "åldras"). Återstoden av orden är nyare för svenskans del (eller så har de ökat i användning på senare år) och mycket talar för att de ska införlivas i framtida uppdateringar av ordboken. Bland dessa ord återfinns exempelvis "blåbrun", "glamping" och "matresa" (se vidare Forsberg & Sköldberg (forthcoming) för en pilotstudie till föreliggande undersökning).

Genom att vi studerar såväl etablerade som nyare ord testas både värdet av att använda ordvektorer vid revidering av existerande ordboksartiklar och vid författande av nya sådana.

Referenser:

Bojanowski, Piotr, Edouard Grave, Armand Joulin, & Tomas Mikolov 2016. Enriching word vectors with subword information. *Transactions of the Association for Computational Linguistics* (2017) 5, 135–146.

Forsberg, Markus & Emma Sköldberg (forthcoming). Ordvektorer i lexikografiskt arbete. Utkommer i festskrift till NN, 2022.

Sørensen, Nicolai Hartvig & Sanni Nimb 2018. Word2dict lemma selection and dictionary editing assisted by word embeddings. I: Iztok Kosem m.fl. (eds.), Proceedings of the XVIII EURALEX International Congress: Lexicography in Global Contexts. Slovenia: Ljubljana University Press, 819–826.

Nyckelord: lexikografi, ordvektorer, ordinbäddningar, samtidsordbok

Typ bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Karen Gammelgaard

Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk, Universitetet i Oslo

Avideologiseringen av ukrainske allmennordbøker etter 1991

Samtidig med at ukrainske politikere siden landets uavhengighet i 1991 har vært engasjert i spørsmålet om det ukrainske språkets status (med loven «Om sikringen av statsspråkets funksjoner» fra 2019 som en foreløpig kulminasjon), har landets leksikografer gjort et omfattende arbeid med å beskrive og normere ukrainsk. I foredraget mitt analyserer jeg det særlige arbeidet som sammenfattes som «avideologisering». Dette har preget redigeringen av flere allmennordbøker. I sentrum for analysen står den statsstøttede enspråklige allmennordboken Словник української мови у 20 томах («Ordbok over ukrainsk språk i tjue bind»), som utkommer fra 2010 (to bind vil være forbeholdt toponymer). Per november 2022 har det utkommet 10 bind. Den digitale utgaven av ordboken offentliggjøres parallelt. Så langt inneholder ordboken 119092 lemma. I forordet redegjør redaktørene for de syv grunnleggende prinsippene som har styrt arbeidet med ordboken. Et av dem er nettopp «avideologisering».

Jeg viser hvordan avideologiseringen har berørt utvalget av lemmata, betydningsangivelser og utvalget av eksempler, inklusive rehabiliteringen av ukrainske termer og eksempler fra Borys Hrintsjenkos Словарь української мови («Ordbok over ukrainsk språk», 4 bind, 1907-1909). Også ord fra ukrainske bibeloversettelser og eksempler fra tidligere neglisjerte forfatterskap er nå tatt med. Endelig har redaktørene måttet forholde seg til de endringene i det ukrainske alfabetet som ble gjennomført i det uavhengige Ukraina med basis i 1920-tallets rettskrivning og som blant annet har følger for alfabetiseringen av lemmalisten. Det nye i «Ordbok over ukrainsk språk i tjue bind» er slik sett i noen tilfeller en tilbakevending til eldre perioder av ukrainsk leksikografi.

Nøkkelord: ukrainsk, enspråklig allmennordbok, avideologisering

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Wen Ge

Høgskulen i Volda og Universitetet i Bergen

Litt om normeringsarbeid av ordsamlinger for *Ordbokshotellet* — en nybegynners perspektiv

Ordbokshotellet er et digitalt rammeverk for lagring av og tilgang til de ordbøkene, ordlistene og dialektordsamlingene *Norsk Ordbok* bruker som underlagsmateriale. Alle ordformer er sortert under normert oppslagsform. Redaksjonen i *Norsk Ordbok* arbeider fortløpende med å legge inn både nye ordsamlinger og eldre materiale i *Ordbokshotellet*. Et trinn i dette arbeidet er normeringsarbeid: Medarbeidere identifiserer ord i ordsamlingene som er skrevet på en dialekt nær skrivemåte, og registrerer en normert skriftform for ordene.

Dette innlegget har som mål å fortelle om ulike sider ved normeringsarbeidet, for eksempel medarbeideres forutsetninger for og forberedelse til et slikt arbeid, hva som er lett og hva som er utfordrende i identifiseringa av ord og hvordan man kan takle utfordringene. To sørvestnorske ordsamlinger skal brukes til å gjøre rede for normeringsarbeidet: Den ene er *Ord og uttrykk frå Røldalsdialekten* (Tuft & Tuft 2012), og den andre er *Ord og uttrykk heimanfrå : ...striledialekt frå Leiknes* (Børtveit 2019).

Referanser:

Børtveit, Svein. (2019). *Ord og uttrykk heimanfrå : ...striledialekt frå Leiknes*. Isdalstø: Børtveit musikk & kultur.

Norsk Ordbok på nett: norsk-ordbok.no, no2014.uib.no

Ordbokshotellet: <https://usd.uib.no/perl/search/search.cgi?appid=118&tabid=1777>

Tufts, Olav & Tufts, Magnhild Marie. (2012). *Ord og uttrykk frå Røldalsdialekten*. Odde: Odde trykk & reklame.

Nøkkelord: ordsamling, normering

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Oddrun Grønvik og Trond Minde
Universitetet i Bergen

Ordbok, ordbank, ordlaging og skriftkultur

Kva var nytt, kva var gammalt og kva vart ordboksført av nynorsk ordtilfang på prent i tida etter at *Norsk Ordbog med dansk Forklaring* (Aasen 1873) vart utgjeven?

Dette innlegget analyserer norsk ordtilfang i tidleg nynorsk tekst (1870-1900), med vekt på det som ikkje finst i Aasen 1873. Analysen tek omsyn til samsvar i avleiingsrot, ledd i samansetningar, fugetypar og fleirordsuttrykk, og held funn opp mot diskusjonen av ordtilfang i *Norsk Grammatik* (Aasen 1864). Innlegget ser på kva slag ord som har overlevd og vorte ordboksførte, og kva som vart språklege døgnfluger.

Aasen 1873 dekkjer det sentrale ordtilfanget i norsk talemål, med minimale innslag av importord, og berre importord som var etablerte i norske målføre. Føremålet med Aasen 1873 og den tilhøyrande grammatikken (Aasen 1864) var å leggja grunnsteinen for ein norsk skriftkultur, i parallell med den dansk-norske skriftkulturen som var under utvikling.

Å byggja eit skriftmål krev eit større ordtilfang enn dei 50 000 oppslagsorda i Aasen 1873. Aasen 1873 og Aasen 1864 gjer greie for det grunnleggjande ordtilfanget, men gjev òg detaljert rettleiing om ordlaging i form av avleiingar, samansetningar og fleirordsuttrykk, og opnar dermed døra for ordlaging i skriftmålet på grunnlag av norsk talemål, etter eit vidt mandat: «Til det norske Ordforraad regne vi alle de Ord, som brukes i Landet, forsaavidt som deres Form kan kaldes norsk og ikke staar i nogen Strid mod Sprogets gamle Regler for Lydstillingen og Ordformerne.» (Aasen 1864 : 358)

Ved å køyra tidleg nynorsk tekst mot den nye fullformsgeneratoren bygd på Aasen 1873 (Aasen-ordbanken) kan ein sjå korleis Aasen 1873 fungerte som verktøykasse. Ein kan også sjå i kva mon det nye landsmålet utvikla seg jamført dei tankane som er uttrykte om utvikling av ordtilfanget i kapittelet «Om Ordforraadet» (Aasen 1864 § 385-392).

Litteratur:

Aasen, Ivar (1864): *Norsk Grammatik*. Christiania. Alb. Cammermeyers forlag.

Aasen, Ivar (1873): *Norsk Ordbog med dansk Forklaring*. Christiania. Mallings boghandel.

Nøkkelord: ordtilfang, ordlaging, talemål, skriftmål

Type bidrag: tematisk sesjonsforedrag: Arven etter Ivar Aasen

Asgerd Gudiksen

Inst. for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet

Slang og spøg i *Ømålsordbogen*

Brugsbestemmelsen "slang" forekommer ret sjældent i *Ømålsordbogen*, også hvis man medregner eksemplerne med den forsigtigere formulering "slangpræget". Det afspejler næppe at slang var sjældent i det landbosamfund fra ca. 1750 til ca. 1950 som ordbogen beskriver. Under brugsbetegnelserne "spøg." (spøgende) eller, mindre hyppigt, "uformelt", finder man nemlig ord af samme type som ord der er kategoriseret som slang i andre ordbøger. At "slang" bruges ret sjældent i *Ømålsordbogen* er nok snarere et udslag af leksikografisk tradition. *Ordbog over det danske Sprog* (ODS), der var forbilledet da *Ømålsordbogens* format blev fastlagt, brugte normalt ikke "slang" som brugsbetegnelse. En medvirkende årsag kan være at "slang" tidligere især har været brugt om sprogbrug i byerne, især i de "lavere klasser" (jf. Larsen 1895-1896). Det ville efter min mening være en forbedring hvis *Ømålsordbogen* i højere grad brugte den forholdsvis veldefinerede sprogvidenskabelige term "slang" frem for det mere vagt definerede og uforpligtende "spøg.", også selv om *Ømålsordbogen* hermed ville blive konfronteret med de afgrænsningsproblemer, der knytter sig til begrebet slang, fx afgrænsningen over for argot, eder og skældsord (Anker-Møller m.fl. 2001). Nogle af afgrænsningerne er endda nok vanskeligere for redaktøren af en historisk dialektordbog end for redaktøren af en ordbog over nutidssprog. Det gælder i hvert fald afgrænsningen mellem "slang" og "død slang" – udtryk som oprindeligt har været slang, men som i den aktuelle sprogtilstand er blevet normalsproglige udtryk. Om et ord eller udtryk er slang eller forhenværende ("død") slang beror på sprogbrugerens stilistiske vurdering af udtrykket, en viden som redaktøren af en historisk ordbog ofte må savne, især en historisk dialektordbog hvis kilder kan være optegnelser med korte eksempler uden pragmatisk kontekst. Løsningen på afgrænsningsproblemerne kan i nogle tilfælde være de usikkerhedsmarkører som historiske dialektordbøgers kildegrundlag ofte nødvendiggør.

Referencer:

Anker-Møller, Søren, Peter Stray Jørgensen & Trine Ravn 2001: *Politikens Slangordbog*. København: Politikens Forlag.

Larsen, Karl 1895-1896: Om dansk argot og slang. *Dania* 3: 49-79, 105-117, 229-257.

Nøgleord: slang, dialektleksikografi, brugsbestemmelse

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Hvilken relevans har ældre svensk-danske tekniske ordbøger i dag?

Vi har vænnet os til, at al den viden, vi har brug for, altid kan søges digitalt. Men med hensyn til tekniske oversættelser mellem dansk og svensk er den digitale dækning af termer dog langt fra så omfattende og systematisk, som en professionel bruger kunne ønske sig. Visse specialområder er ganske vist detaljeret beskrevet, men der mangler et helhedsperspektiv, og mange tekniske basisområder er kun fragmentarisk beskrevet. De digitale resurser er heller ikke tilpasset det reelle behov på markedet for teknisk oversættelse mellem svensk og dansk.

Samtidig er der gennem tiden blevet udgivet en række mere eller mindre omfattende svensk-danske ordbogsressurser inden for det tekniske område, som trods en indiskutabel forældelsesgrad indeholder basale tekniske termer, der stadig er aktuelle i dag, og som man ikke finder oversættelse af via digitale medier. Ordbøgernes ofte påfaldende forældede præg har bevirket, at mange anser, at disse kilder – i bedste fald – kun er af historisk interesse, i betragtning af at der er sket en så hastig og accelererende udvikling inden for mange tekniske områder. Derfor er ældre termressurser i ringe grad blevet digitaliseret og er kommet helt uden for rækkevidde for de fleste. Det gælder ikke mindst de resurser, der aldrig blev registreret i bibliotekssystemet som leksikografiske værk.

I foredraget præsenteres en deskriptiv undersøgelse af, i hvilken udstrækning ældre tekniske svensk-danske ordbøger kan supplere nuværende digitale termressurser, f.eks. IATE, TEPA og Rikstermbanken. Med udgangspunkt i hierarkisk opbyggede termtræer sammenlignes nogle ældre resurser med moderne digitale termressurser med hensyn til forskellige grundlæggende tekniske discipliner, hvor der i dag forekommer professionel oversættelse mellem dansk og svensk, bl.a. inden for håndredskaber, værktøjsmaskiner, byggeteknik, anlægsarbejder, svejsning og filmteknik. Der diskuteres også svensk-dansk termoversættelse via tredjesprog samt formelle begrænsninger, f.eks. ophavsretslige regler og praktiske problemer vedrørende implementering af ældre terminologiske resurser.

Nøgleord: dansk, svensk, ordbog, oversættelse, ældre termressurser

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Hans Marius Hansteen

Universitetet i Bergen, Institutt for filosofi og førstesemesterstudium

Grammatikk, retorikk og politikk hjå Ivar Aasen

Kva er det politiske i språkpolitikken? Ein ting er at normeringsarbeid handlar om å gjera val, både val av prinsipp, og i bruken av desse prinsippa. Ein annan ting er at den skrivande må velja korleis ein skal te seg til normene. Men slike val skjer alltid i ein samanheng, der overordna sosiale og kulturelle normer er i spel. Desse handlar også om vilkåra for å koma til orde, og dermed også om politiske grunnspørsmål. Dette er bakgrunnen for ei filosofisk gransking av det radikaldemokratiske prosjektet til Ivar Aasen, som innlegget vil presentera delar av.

Det er ei gamal innsikt at ein må tala rett for å talerett, altså at 'retorisk medborgarskap' heng saman med språklege normer, som etter tradisjonen vert forvalta av trivium (grammatikk, retorikk og dialektikk). Eg vil presentera to sentrale idear frå Robert Stockhammer sin omfattande studie av grammatikkens historie: 1. Det alltid vore strid mellom grammatikk og retorikk med omsyn til kven av dei som avgjer statusen til språklege avvik (korleis skilja mellom en 'feil' og ein 'figur'?). 2. Denne (omstridde) kompetansen gjeld ikkje minst omgangen med det framande, både utanfor og innanfor landegrensene.

Desse tankane er berrsynt relevante for å skjønna prosjektet til Ivar Aasen – og arven etter han. Å gjera folkespråket til normeringsgrunnlag har nokre føresetnader, som eg skal seia noko om (språksynet i den historisk-komparative grammatikken). Dei praktiske utfordringane dette stilte, skal eg seia lite om (dette veit leksikografar mykje meir om enn eg). Hovudsaka er å peika på konsekvensane av dette: Endring av normene på det i vid tyding grammatiske nivået (leksikografisk, ortografisk, morfologisk osv.) fører til endring på det retoriske nivået (kva som gjeld som stilistiske avvik) og dermed til ei omkalfatring av tilhøvet mellom det 'folkelege' og 'danna' tale – som dermed også er politisk.

Nøkkelord: grammatikk, retorikk, politikk, normering

Type bidrag: tematisk sesjonsforedrag: Arven etter Ivar Aasen

Anna Sofie Hartling og Thomas Widmann
Dansk Sprognævn

Når gammelt bliver nyt: Malling 1777 som elektronisk ordbog

Dansk Sprognævns hjemmeside Retskrivningsordbøger gennem historien (ROhist) (baseret på det svenske SAOLhist-projekt) gør det muligt at sammenligne danske retskrivningsordbøger gennem tiden. Målet med siden er at give brugerne indblik i den samlede retskrivningshistorie, fra man begyndte at normere retskrivningen til i dag.

Ove Mallings *Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere* fra 1777 var den første autoriserede ortografiske rettesnor for dansk, men det var en læsebog, ikke en ordbog. Det gør det vanskeligt at sammenligne hans ortografi med efterfølgende retskrivningsordbøger.

I dette igangværende projekt laver vi en komplet ordbog ud af ordstoffet i Mallings læsebog for at kunne tilføje indholdet til ROhist-siden. I vores foredrag vil vi diskutere den metode vi har anvendt til omdannelsen fra prosatekst til ordbog, herunder en række udfordringer vi er stødt på.

Malling er ikke konsekvent i sin ortografi, og vi har valgt at henføre alle stavemåder til det moderne lemma, også hvor dette ikke findes og kun er hypotetisk. På den måde får vi et komplet overblik over den ortografiske variation. Eksempelvis har Malling stavevariation i 'enig':

- (1) Alle vare i Øieblikket enige med Kongen derom, [...]
- (2) Endelig bleve de eenige om et Hovedslag.

Ved at anvende den moderne stavemåde enig som fællesindgang kan ordbogsbrugeren hurtigt danne sig et overblik over variationen hos Malling.

Et potentielt problem ved denne tilgang er at vi kan komme til at trække en moderne sproganalyse ned over Mallings ordstof. I en sætning som

- (3) han har læst den meer end eengang

svarer betydningen af 'eengang' til 'en gang' (og ikke adverbiet 'engang') i moderne dansk. Men hvad skal opslagsordet da være i vores ordbog?

Vi vil diskutere hvordan man analyserer en historisk bog på dens egne præmisser når vi samtidig skal gøre den både tilgængelig for et moderne publikum og sammenlignelig med moderne ordbøger.

Baggrundslitteratur:

Forordn. 11.5.1775. Forordning. Angaaende Skoele-Væsenets Forbedring ved de publique Latinske Skoeler. (Christian 7.s latinskoleforordning af 11.5.1775; udarbejdet af Ove Høegh-Guldberg).

Hansen, Erik. 1992. Efterskrift, i: *Store & gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere* samledes ved Ole Malling. Udgivet af Erik Hansen. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal, 567-589.

Jacobsen, Henrik Galberg. 2010. Ret og skrift. Officiel dansk retskrivning fra 1739-2005. Bd. 1 og 2. Dansk Sprognævnets skrifter 42. Syddansk Universitetsforlag.

Jacobsen, Henrik Galberg. 2006. RO 1777. Om retskrivningen i Ove Mallings Store og gode Handlinger – den første danske retskrivningsordbog, i: Anita Ågerup Jervelund, Marianne Rathje & Jørgen Schack (red.), Vi skriver dig til. Festskrift til Vibeke Sandersen i anledning af 70-års-dagen. Dansk Sprognævnets skrifter 36. København: Dansk Sprognævn, 35-57.

Karker, Allan. 1993. Dansk i tusind år. Et omrids af sprogets historie. Modersmål-Selskabets Årbog 1993. C. A. Reitzel. [S. 213ff +238]

Sandersen, Vibeke. 2003. "Jeg skriver dig til for at lade dig vide". Skrivefærdighed og skriftsprog hos menige danske soldater i treårskrigen 1848-50. Bd. 1 og 2. C.A. Reitzel. [Bd.1, s. 94, 188]

Skautrup, Peter. 1944-1968. Det danske sprogs historie. Bd. 1-4. [bd.3 s. 173-180]

Nøgleord: historisk leksikografi, dansk retskrivning, Ove Malling, ROhist, leksikografisk metode

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Helga Hilmissdóttir

Árni Magnússon Institutet för isländska studier

Samtalsanalys som teoretisk grund för interaktionellt inriktade ordböcker

Samtalsorðabók är en ny isländsk webbordbok som fokuserar på hur diskursiva markörer, dvs. ord och fraser som hör till det interaktionella planet, används i samtal (se samtalsordabok.arnastofnun.is). Målet med ordboken, som fortfarande är under arbete, är att belysa uppslagsordens interaktionella funktion och lyfta fram vanliga kommunikativa mönster som är förknippade med dem. Varje uppslagsord består av följande delar: a) korta samtalsutdrag som framställs både som text och ljud, b) en analys där ordens eller frasens funktion beskrivs, c) nyckelord som bygger på samtalsanalytisk terminologi och d) interna referenser till uppslagsord med liknande funktioner. Användarna kan söka både på uppslagsord (form) eller nyckelord (funktion). Ordbokens målgrupp är t.ex. andaspråkstalare, översättare som arbetar med samtal och språkinträsade modersmåltalare.

Syftet med föredraget är att diskutera om och hur samtalsanalys och interaktionell lingvistik kan användas som teoretisk grund för pragmatiskt inriktade ordböcker som *Samtalsorðabók*. Forskningsfrågorna är som följer: Vad ska man tänka på när man formulerar definitionerna? Kan man använda samtalsanalytiska termer i beskrivningarna eller bör man formulera dem i mer allmänna ordalag? Vilka är för- och nackdelarna med att använda samtalsanalys som utgångspunkt för lexikografisk framställning av interaktionella markörer i samtal?

För att svara på frågorna fokuserar jag på fem olika uppslagsord och diskuterar hur de har beskrivits i ordboken: aha 'aha', sæll 'hej', bíddu 'vänta', ha 'va' och sko 'ser du'. Vidare kommer jag att jämföra beskrivningen med förklaringar som finns i andra enspråkiga ordböcker, t.ex. *Íslensk orðabók* (2004) och *Íslensk nútímamálsorðabók* och diskutera de största skillnaderna.

Nyckelord: isländska, interaktion, samtal, samtalsanalys, diskurspartiklar

Typ bidrag: foredrag utan tilknytning til temaet for konferansen

Louise Holmer

Institutionen för svenska, flerspråkighet och språkteknologi, Göteborgs universitet

Verbalsubstantiv i svenska ordböcker – gamla och nya presentationssätt

När lemmalistan i en enspråkig ordbok planeras och redigeras har lexikograferna bland annat att ta hänsyn till vilka lemman som bör ansättas och hur dessa bör beskrivas. Lemmalistan i svenska ordböcker utgörs vanligen av en blandning av enkla ord (simplex) och sammansatta sådana, liksom avledningar. Om varje tänkbar avledning till exempelvis ett godtyckligt verb också skulle ansättas som självständigt lemma, skulle lemmalistan kanske växa ohanterligt. Om däremot inga avledningar eller sammansättningar skulle ansättas, utom starkt etablerade sådana, skulle kanske ordbokens lemmalista i stället upplevas som inte tillräckligt omfattande.

Avledningar i ordböcker kan hanteras lexikografiskt på olika sätt: de kan ansättas som självständiga lemman, de kan stå som exempel på avledningar inne i andra ords artikeltext, eller så kan de behandlas mer översiktligt i ordbokens förtext eller andra kringtexter. Presentationssätten skiljer sig åt bland annat beroende på ordbokens syfte, målgrupp och medium. I det här föredraget presenteras ett urval av äldre och nyare svenska ordböcker och deras mest framträdande sätt att behandla avledningar. Fokus ligger på avledningar från verb, och särskilt verbalsubstantiv.

I föredraget fokuseras på resultaten från undersökningar av svenska ordböcker, men vissa jämförelser med andra ordböcker över danska och norska görs också. Sammanfattningsvis kan sägas att undersökningen belyser ett område i skärningspunkten mellan lexikologi, lexikografi och grammatik. Lexikografernas och därmed ordböckernas sätt att behandla verbalsubstantiv, liksom andra avledningar, kan alltså få stort genomslag hos såväl ordbokens lemmalista som artikelstrukturen.

Nyckelord: avledning, lemmanansättning, verbalsubstantiv, svenska ordböcker

Typ bidrag: föredrag med tema knytt til konferansen

Henrik Hovmark

Ømålsordbogen, Københavns Universitet

Etymologiske oplysninger i *Ømålsordbogen*

Da redaktionsreglerne for *Ømålsordbogen* (ØMO) blev fastlagt i 1970'erne og 1980'erne, blev de etymologiske oplysninger nedprioriteret: De skulle kun udarbejdes for ord der ikke fandtes i *Ordbog over det danske Sprog* (ODS), arbejdet skulle begrænses til opslag i relevante (special)ordbøger, og hvis et svar ikke umiddelbart kunne findes, skulle man blot notere: "Ordets opr(indelse) uvis" e.l. Ikke desto mindre rummer ca. 10 % af artiklerne i ØMO etymologiske oplysninger.

En undersøgelse af disse oplysninger i bind 1-13 (a-m) viser en udvikling i den redaktionelle praksis fra mere løs organisering og behandling til mere konsekvent. I de tidlige bind afviges hovedreglen jævnlgt: en del simpleksord der ikke findes i ODS, mangler etymologi (dagmeje, dalmer). Etymologiernes leksikografiske placering er også uden konsekvent markering. Indholdsmæssigt er eksplicit markering af fx afledningsforhold (også produktive) mere gennemført i senere bind. Beskrivelserne af især orddannelsestyper bliver også mere præcis: afledt af i stedet for blot til, øget brug af fagtermer ("dvandva" langsej), reference til interne undersøgelser (drivende våd af drivvåd, jf. -ende II.2).

Der er imidlertid også markante fællestræk for alle bind: hyppig markering af uvis oprindelse (ca. 25 % af alle etymologier; forsigtige formuleringer, fx "muligvis" (livgarn) og "vist" (lirrevorn)); oplysninger om visse lydligge (sær)udviklinger i udtaleafsnittet (afsæd(e), løb II).

De etymologiske oplysninger i ØMO synes i nogen grad at være styret af et ønske om at forklare uigennemskuelige eller atypiske dannelser (herunder lydudviklinger) (jf. Durkin 2009:34ff.). Foredraget vil imidlertid også pege på og diskutere årsager til etymologiernes varierende antal og omfang. I nyere bind ses undertiden mere formidlende etymologier, fx henvisninger til ODS eller andre etymologiske fremstillinger selvom ordet allerede findes i ODS (luffe I). Dette afspejler muligvis en generelt større redaktionel opmærksomhed i forhold til afkodningen af ordbogens komplicerede indhold.

Referencer:

Durkin, Philip (2009): *The Oxford Guide to Etymology*. Oxford: Oxford University Press.

Nøgleord: etymologi, leksikografisk praksis, dokumentationsordbøger

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Eva Skafte Jensen, Margrethe Heidemann Andersen og Marianne Rathje
Dansk Sprognævn

Nye ord i dansk

Dansk Sprognævn udgiver en neologismeordbog ved navn "Nye ord i dansk fra 1955 til i dag" (NOiD) (<https://dsn.dk/ordboeger/nye-ord-i-dansk/>). Ordbogen redigeres af en redaktionsgruppe bestående af tre af Sprognævnets faste medarbejdere, men alle Sprognævnets medarbejdere bidrager med indsamlingen af nye ord.

Nyordsarbejdet har været en fast bestanddel af Sprognævnets arbejde siden dets oprettelse i 1955. På de næsten 70 år har Dansk Sprognævn oparbejdet et arkiv på over 1 mio. belæg på ord der er blevet anset for helt nye eller for eksempler på nye betydninger af eksisterende ord. Dette arkiv hedder Ordsamlingen og er klassificeret som kulturarv. Ikke alle ord som registreres i Ordsamlingen, offentliggøres dog i NOiD. For eksempel kan visse ord blive liggende i Ordsamlingen fordi de viser sig ikke at få nogen egentlig udbredelse.

I dette foredrag vil vi (redaktionen) gøre rede for hvordan vi arbejder med nyordsstoffet. Hvordan foretager vi udvælgelsen af hvilke ord der skal publiceres i NOiD? Hvilke typer oplysninger er med i NOiD? Hvilke typer vanskeligheder bliver vi nødt til at håndtere?

Det at Dansk Sprognævn selv udgiver en neologismeordbog, gør at arbejdet med nyordsstoffet i visse henseender er anderledes end det nyordsarbejde der foregår i Språkrådet i Sverige og Språkrådet i Norge. I andre henseender ligner arbejdet med nyordsstoffet i de tre lande hinanden. I vores indlæg vil vi også berøre disse aspekter og pege på hvordan et samarbejde mellem landenes nyordsmedarbejdere kan være til gensidig berigelse.

Nøgleord: neologismer, nye ord, dansk, sprognævn

Type bidrag: tematisk sesjonsforedrag: Nyord i Norden

Dansk-islandske ordbøger i 1800-tallet: formål og metoder

Den danske sprogforsker Rasmus Rask (1787–1832) havde en stor indflydelse på forskning af islandsk i 1800-tallet for eksempel med værket *Undersøgelse om det gamle Nordiske eller Islandske Sprogs Oprindelse* (1818). Udover beskrivelse af sproget beskæftigede han sig med forskellige andre ting angående islandsk, bl.a. udgivelsen af ordbøger. Han var redaktør for Björn Halldórson's ordbog *Lexicon Islandico-Latino-Danicum* (1814, 1992), som var den første ordbog med fokus på moderne islandsk, fremover oldnordisk. Rask forsøgte også at lave et udkast til en dansk-islandsk ordbog som er bevaret i håndskriftet *Rask 14* i den Arnamagnæanske Samling i København. Det ser ud som Rask arbejdede for det meste på ordbogen i 1825 (Kålund 1892:512), men begyndte på den meget tidligere. Projektet nævnes allerede i et brev til forskeren P.E. Müller fra 1814 hvor Rask fortæller at han har started arbejdet på en dansk-islandsk ordbog og at han vil gerne gøre den billig og enkel i brug (Hjelmslev 1941:172). Udkastet til en dansk-islandsk ordbog i *Rask 14* er tydelig ufuldstændig, med mange blanke sider. Håndskriftet er i alt 249 sider hvor hveranden side er fra Hasse's dansk-franske ordbog (1820) som Rask har brugt som forbillede. Nogle sider har ingen, eller ganske få islandske oversættelser mens andre har ret mange.

I vores foredrag vil vi fortælle om dette ufærdiggjorte ordbogsværk, se nærmere på dets organisering, valg af opslagsord og sammenligne det med de ældste udgivne dansk-islandske ordbøger, Konráð Gíslason's *Dönsk orðabók með íslenzkum þýðingum* (1851) og Jónas Jónasson's *Ný dönsk orðabók með íslenzkum þýðingum* (1896).

Bibliografi:

Gíslason, Konráð. 1851. *Dönsk orðabók með íslenzkum þýðingum*. Kaupmannahöfn.

Halldórsson, Björn. 1814. *Lexicon Islandico-Latino-Danicum*. Rasmus K. Rask (ed.). Havniæ: J. H. Schubothum.

Halldórsson, Björn. 1992. *Orðabók. Íslensk-latnesk-dönsk*. New edition.: Jón Aðalsteinn Jónsson (ed.). *Orðfræðirit fyrri alda 2*. Reykjavík: Orðabók Háskólans.

Hasse, Lauritz. 1820. *Nouveau Dictionnaire de poche françois-danois et danois-françois : Nyeste Fransk-Dansk og Dansk-Fransk Haandlexicon, forøget med de nyeste, almindelig antagne Franske Ord, og en Efterretning om den nuværende Maal, Mynt og Vægtforfatning i Frankrige*. København: Boghandler A. Soldins Forlag.

Hjelmslev, Louis (ed.). 1941. *Breve fra og til Rasmus Rask I*. København: Ejnar Munksgaards Forlag.

Jónasson, Jónas. 1896. *Ný dönsk orðabók með íslenzkum þýðingum*. Reykjavík: Ísafoldarprentsmiðja.

Kålund, Kr. 1892. *Katalog over den Arnamagnæanske Håndskriftsamling II*. København: Gyldendalske Boghandel.

Nøgleord: ordbøger, islandsk, dansk, historisk leksikografi

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Ola Karlsson och Linnea Hanell

Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen

Nyord i svenskan – ökade krav på vetenskaplighet

Språkrådet har excerperat nyord ända sedan starten på 1940-talet. Det var förr en viktig del av korpusvården, med syfte att följa svenskans utveckling i ordbildningsmönster och ordförråd. Excerperingsambitionen finns kvar, men numera ligger fokus på den årliga nyordlista vi gett ut varje årsskifte sedan 1986. Med runt 200 årliga medieinslag vid publiceringen har det blivit ett viktigt sätt att väcka diskussioner om språk hos allmänheten. Exponeringen för listan har samtidigt ökat behovet av mer underbyggda urvalskriterier, lexikografiska principer och excerperingsmetoder (se Karlsson 2021). Vid vårt föredrag beskriver vi det svenska Språkrådets metoder och erfarenheter av nyordsarbete, för att möjliggöra diskussion dels med andra organ som arbetar med nyord, dels med experter inom lexikografi, lexikologi och andra relevanta kunskapsområden.

Vi kommer att beröra några typer av svåra avvägningar för nyordslistorna, bl.a. hanteringen av engelska lånord och känsliga och politiserade ord. Vi kommer även nämna planerna på att tillgängliggöra våra samlingar av nyord i en sökbar databas: nyordslistorna, ett äldre kortarkiv från 1940- till 1990-tal, de tre nyordsböcker som Språkrådet gett ut osv. Delar av det materialet kan vara intressant för ordboksredaktioner, och vi funderar också på hur vi framåt kan leverera material för sådana syften.

Vi tar också kort upp planer på att tillsammans med Institutionen för svenska, flerspråkighet och språkteknologi vid Göteborgs universitet (inklusive redaktionen för *Svensk ordbok* och språkteknologiverksamheten på Språkbanken Text) utveckla språkteknologiska excerperingsmetoder och ta fram mer årsaktuella textkorporer att söka i.

I sådana frågor vill även ha ett ökat samarbete med språknämnderna i Norden. Liksom ett bredare, mer allmänt utbyte i nämndernas nyordsverksamheter, inte minst kring nyordsmaterial. Ett sådant förnyat samarbete har påbörjats under 2022.

Referenser:

Ola Karlsson (2021), Lesserwisser, lårs kav och läppstiftseffekt – presentation och problematisering av urvalskriterierna för den svenska nyordslistan. I: *Lexico Nordica* 28.

Nyckelord: nyord språkvård lexikografi språkteknologi korpuser

Typ bidrag: tematisk sesjonsföreläsning: Nyord i Norden

Alex Speed Kjeldsen

Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet

Metaordbogen som analytisk værktøj

Bornholmsk Ordbog (bornholmskordbog.ku.dk) er en metaordbog, der digitalt forener omkring 20 bornholmske glossarer i et samlet interface. Rent teknisk er metaordbogen opbygget som en relationel database med et webinterface (LAMP) og et transparent API med udgangspunkt i Gefin frameworket (gefin.ku.dk).

Med udgangspunkt i den bornholmske metaordbog vil jeg diskutere metaordbogens potentielle rolle som analyseværktøj ved klarlægning af leksikalsk variation. I overensstemmelse med konferencens hovedfokus vil jeg anlægge et historisk perspektiv og fokusere på klarlægningen af kronologisk betinget variation i ordforrådet som den manifesteres i metaordbogens forskellige glossarer. Ved vurderingen af den observerede variation må der tages hensyn til de enkelte glossarers karakteristika, fx i relation til omfang, grad af specificitet og overordnet formål, og jeg vil derfor bl.a. diskutere, hvordan metaordbogens kvantitative data må kombineres med leksikografens kvalitative analyser for at give et mere retvisende billede af de faktiske forhold. Selvom jeg i foredraget vil fokusere på kronologisk betinget leksikalsk variation, vil den anvendte tilgang eksempelvis også kunne anvendes ved analyser af dialektal variation inden for et større sprogområde, fx det nordiske dialektkontinuum (under forudsætning af, at der udvikles en fælles nordisk metaordbog).

Ud over arbejdet med metaordbogen er vi ved *Bornholmsk Ordbog* i gang med at opbygge et bornholmsk skriftsprogskorpus med tekster fra en større del af 1900-tallet, og i foredraget vil jeg afslutningsvis også komme ind på, hvordan vi på basis af sprogteknologiske værktøjer (særlig i form af automatisk lemmatisering) kan opnå viden om nyere dialektord, herunder låneord fra rigssproget og deres tilpasning i dialekten. Her spiller det nævnte skriftsprogskorpus en særlig rolle, da størstedelen af teksterne er skrevne efter afslutningen af de store dialektoptegnelser i 1920'erne og 30'erne.

Nøgleord: metaordbog, leksikalsk variation, dialektologi, tekstprocessering

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Marita Kristiansen, Anje Müller Gjesdal, Gisle Andersen og Knut Hofland

Universitetet i Bergen, Høgskolen i Østfold og NORCE Norwegian Research Centre

Om nyord på natur- og miljøfeltet – en korpusbasert tilnærming

Natur og miljø er saksfelt hvor det skjer en betydelig grad av språklig dynamikk som også gir utslag i nye ord og faguttrykk (Gjesdal & Lyse, 2016; Kristiansen & Gjesdal, 2018; Andersen & Gjesdal 2020). Det dreier seg om et temaområde som er relevant for ulike disipliner og samfunnsområder, samtidig som den internasjonale påvirkningen er sterk, gjennom forskning og internasjonale organisasjoner som FN. Det er derfor viktig og interessant å observere og dokumentere den språklige utviklingen på feltet.

I dette innlegget rapporterer vi om arbeidet med et sett med nyordslister innenfor temaområdet natur og miljø. Nyordslisten er ekstrahert fra fire korpus og datasett fra perioden 1998–2018 (forskning.no, tidsskriftet *Naturen*, alle NOU-er og Stortingsdebattene). Nyordene er identifisert ved hjelp av metoder utviklet av Knut Hofland (Andersen & Hofland, 2012).

Vi gir en oversikt over resultatene med spesielt fokus på temaområdene klimaendringer og biodiversitet. Disse temaområdene har vært sentrale i den offentlige debatten siden 1990-tallet. Vi argumenterer for at domenebaserte korpusbaserte studier gir et viktig supplement til arbeidet med å oppdatere ordtilfanget i allmennordbøkene på felt der den politiske og vitenskapelige utviklingen går lynraskt og der et klart norsk fagspråk og terminologi er viktig både språkpolitisk og for å sikre en demokratisk samfunnsdebatt.

Referanser:

Andersen, G. & A.M. Gjesdal (2020). Karbonsnakk: –hva snakker vi om når vi bruker begrepet «karbon»? *Nytt Norsk Tidsskrift*, 37(2), 163–178.

Andersen, G. & K. Hofland (2012). Building a large corpus based on newspapers from the web. *Exploring Newspaper Language: Using the web to create and investigate a large corpus of modern Norwegian*, 49(1).

Gjesdal, A.M. og G.I. Lyse (2016). «Exploring an environmental neologism in Norwegian across corpora». *Neologica*, 10: 39–57.

Kristiansen, M. og A.M. Gjesdal (2018). «Lexical Dynamism and Language Planning. The Case of the Climate Change Subject Field in Norwegian». I C. Roche (red.), *ToTh 2017 Terminologie & Ontologie: Théories et Applications*. Chambéry: Editions de l'Université Savoie Mont Blanc Chambéry.

Nøkkelord: nyord; korpus; klima; miljø; natur

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Henrik Køhler Simonsen
Copenhagen Business School

Kunstig intelligens i leksikografisk arbejde

Kunstig intelligens anvendes allerede i rigtig mange af de teknologier, som vi omgiver os med, ligesom kunstig intelligens i stigende grad anvendes professionelt inden for en række fagområder, f.eks. sundhedsvidenskab, produktion og tekstoptimering. Men kunstig intelligens kan ikke alt. Kunstig intelligens har f.eks. ikke omverdensviden og leksikografien har derfor indtil nu ikke set de store muligheder i kunstig intelligens. Men spørgsmålet er, om kunstig intelligens alligevel ikke kan anvendes til at optimere forskellige arbejdsgange i leksikografien?

Denne artikel præsenterer en model for anvendelse af kunstig intelligens i den leksikografiske proces og diskuterer ved hjælp af konkrete forsøg, hvorvidt GPT-3 og RYTR kan generere tilfredsstillende eksempler og definitioner.

Artiklen trækker på empiriske data fra konkrete forsøg med de to værktøjer GPT-3 og RYTR. GPT-3 er den mest avancerede offentligt tilgængelige kunstige intelligens, og RYTR er den mest udbredte kommercielt tilgængelige AI-skriveassistent på markedet. Forsøgene undersøger de to teknologiers performans i relation til automatisk generering af eksempler og definitioner i 30 udvalgte ordbogsartikler. Ordbogsartiklerne behandler udvalgte domæner og der anvendes ordbogsartikler fra både engelske og danske nationalordbøger.

Forsøget med de to teknologier og de 30 ordbogsartikler peger på, at kunstig intelligens rent faktisk kan anvendes i leksikografisk arbejde. De to teknologier genererer brugbare tekster, som med nogen efterredigering rent faktisk kan anvendes som hhv. eksempler og definitioner. Forsøget viste også, at de genererede tekster helt naturligt skal efterredigeres og tilpasses for at have samme kvalitetsniveau som eksempler og definitioner skrevet af leksikografer.

Indsigterne fra forsøget banede vejen for udviklingen af en model for anvendelse kunstig intelligens i leksikografisk arbejde. Forsøgene og modellen viser, at kunstig intelligens kan generere tilfredsstillende eksempler og definitioner. Leksikografer kan derfor med fordel også anvende kunstig intelligens og dermed konsolidere og forstærke leksikografien som videnskab og værdiskabende praksis.

Under præsentationen vil jeg konkret vise hvordan GPT-3 og RYTR kan anvendes i leksikografisk arbejde.

Nøgleord: kunstig intelligens, leksikografi, eksempler, definitioner, GPT-3

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Henrik Køhler Simonsen og Patrick Leroyer
Copenhagen Business School

Leksikografisk innovation ind- og udadtil

Med udgangspunkt i årets tema for NFL-konferencen – det gamle og det nye i ordbøgerne – og i leksikografi som videnskabelig disciplin vil vi her bidrage til udvikling af en samlet teori for leksikografisk innovation (BoniceL 2005). Det nye i leksikografi omtales gerne med konkurrerende termer som udvikling, forandring, forvandling, nyskabelse, modernisering, revolution, disruption (Tarp 2019) og omfatter mange perspektiver. I vores bidrag har vi valgt termen 'innovation' som overbegræb for et fænomen, som i DDO (2022) defineres som skabelse af noget, der ændrer den etablerede metode eller opfattelse, fx af teknisk eller videnskabelig art. Vi vil anlægge to perspektiver:

1. Intern innovation, hvorved leksikografisk innovation er til gavn for selve leksikografien
2. Ekstern innovation, hvorved leksikografisk innovation er til gavn for andre videnskabelige discipliner

I det interne perspektiv kan leksikografisk innovation fx ses som disruptive, teknologiske revolutioner, som overgangen til codex og den trykte bog (Pruvost 2000), og den digitale revolution (Fuentes Olivera 2016; Leroyer 2011).

I det eksterne perspektiv innoverer leksikografien for andre discipliner og er ophav til innovation på en lang række videnskabelige discipliner som fx pædagogik og læring, IT og sprogteknologi, herunder udvikling af skriveassistenter (Simonsen 2020), og kommunikation.

I vores bidrag vil vi søge at sætte leksikografisk innovation i en model. Til den interne innovation anvender vi en leksikografisk innovationsmatrix, der opererer med grad og typer af innovation. Til den eksterne innovation anvender vi et netværksskema, som viser de enkelte discipliners relationer til leksikografi, og deres indbyrdes positioner i forhold til innovation.

Innovation er konstituerende for leksikografi og vores teoretisk udredning af fænomenet bekræfter, at leksikografien takket være sit stærke, iboende innovationspotentiale i både teori og praksis har en vigtig rolle at spille i vores informations- og kommunikationssamfund i hastig forandring.

Litteratur:

BoniceL, Laetitia (2005). Le Grand Larousse de la langue française (1971-1978): de l'innovation lexicographique à l'échec dictionnaire. *Etudes de Linguistique Appliquée* 2005/1 137, 39-49.

DDO = Den Danske Ordbog. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. <<https://ordnet.dk/ddo>> (september 2022).

Fuentes Olivera, Pedro, Antonio (2016). A Cambrian Explosion in Lexicography: Some Reflections for Designing and Constructing Specialised Online Dictionaries. *International Journal of Lexicography* 29(2), 226–247.

Pruvost, Jean (2000). Dictionnaires et nouvelles technologies. Paris: PUF.

Tarp, Sven (2019): Connecting the Dots: Tradition and Disruption in Lexicography. Lexikos 29, 224-249.

Nøgleord: leksikografisk innovation, intern innovation, ekstern innovation, innovationsmatriks, netværkskort

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Lennart Larsson

Svenska Akademiens ordbok

Om svårigheterna att säga något bestämt – några reflektioner kring artikeln ÖRNGOTT i *Svenska Akademiens ordbok*

I mitt föredrag avser jag att – med utgångspunkt från artikeln ÖRNGOTT i *Svenska Akademiens ordbok* – belysa svårigheterna att i en deskriptiv historisk ordbok uttala sig med bestämdhet om hur saker och ting ligger till. Det gäller etymologin men i än högre grad formvarianterna (kan t.ex. formerna "örongott" eller "örngått" fortfarande anses som levande?) och betydelserna (hur drar man gränserna mellan den ursprungliga betydelsen 'sovkudde' och den numera helt dominerande 'kuddöverdrag'?; och vad betyder egentligen örngottskudde?).

Nyckelord: Svenska Akademiens ordbok, ordhistoria

Typ bidrag: föredrag med tema knytt til konferansen

Gyri Smørdal Losnegaard, Tor Erik Jenstad, Terje Svardal, Oddrun Grønvik og Johan Myking
Universitetet i Bergen

Norsk Ordbok og norma: Visning av moderne rettskriving i ei digital dokumentasjonsordbok

Norsk Ordbok (NO) er den store dokumentasjonsordboka for nynorsk og ein unik kombinasjon av historisk ordbok og dialektordbok. NO brukar rettskrivingsnormalen frå 1938, noko som betyr at ein i dag må bruke rettskrivingsformene frå 1938 når ein søker i nettutgåva av ordboka. I proposisjonen til språklova som tredde i kraft 1. januar 2022, blir det stilt krav om at NO skal vise moderne rettskriving. For å innfri dette kravet må ein oppdatere grunnlagsdatabasen *Metaordboka* og gjere endringar i artikkelvisninga på nett. linnlegget vil vi rapportere om problemstillingar og moglege løysingar i arbeidet med å møte dette kravet, med fokus på nettvisning.

Som dokumentasjonsordbok dekkjer *Norsk Ordbok* mykje meir enn ordtilfanget som ligg innanfor dagens norm, t.d. ord som er gått ut av bruk, og ord som berre er registrert brukt i talemåla. Ordboka byggjer på eit stort kjeldegrunnlag og har strenge prinsipp for kjeldeføring, lemmautval og lemmatisering. Redaksjonelle prinsipp og metode blir ivaretatt og administrert gjennom *Metaordboka*, eit ordregister som fungerer både som redigeringsverktøy, rettskrivingsressurs og søkjeinngang til kjeldene.

Første steg mot å innfri rettskrivingskravet er å oppdatere *Metaordboka* ved å leggje til manglande oppslagsformer for gjeldande rettskriving og merkje former som ikkje er gyldig rettskriving. Andre steg blir å oppdatere artikkelhovudet i nettvisninga. Med utgangspunkt i nyrevidert materiale på bokstaven a gjer vi greie for ulike problemstillingar knytt til visning, mellom anna presentasjon av gyldig oppslagsform saman med ei (potensielt utdatert) form i redaksjonsspråket, markering av avvikande former og markering av artiklar som ikkje kan koplatt til ei gyldig rettskrivingsform. Vi undersøker korleis informasjon om rettskriving og avvik frå rettskrivinga blir vist i andre ordbøker og kva som er mogleg innanfor rammene av universell utforming. På grunnlag av dette legg vi fram forslag til implementering av rettskrivingskravet i NO på nett.

Referansar:

NO på nett: norsk-ordbok.no, no2014.uib.no

Nøkkelord: normering, rettskriving, nettorbøker, artikkelvisning, universell utforming

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Gunn Inger Lyse

Universitetet i Bergen

Faste uttrykk i *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*: ikkje berre berre

I denne presentasjonen vil vi sjå nærare på handsaminga av faste uttrykk i standardordbøkene *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*, med særleg blikk på overgangen frå papirversjon til nettordbøker.

Når standardordbøkene no blir oppdaterte i Revisjonsprosjektet ved Universitetet i Bergen (Revisjonsprosjektet, 2022), utgjer dette på den eine sida ein innhaldsmessig gjennomgang av artiklane. Men det fører òg med seg ei omstrukturering av informasjon som vi meiner blir meir brukarvenleg for eit digitalt format.

Klassiske underoppslag er typisk ordsamband med ikkje-komposisjonell og oftast overført tyding (*fikse biffen*). I papirversjonen av ordbøkene sto faste uttrykk saman med bruksdøme under ordtydingar, ofte då med ei forklaring etter dømet. I samband med digitaliseringa av ordbøkene blei uttrykk med forklaring i stor grad skilde grafisk frå bruksdøme utan forklaring, men dei låg knytt til enkelttydingar av oppslagsordet. Tidleg i Revisjonsprosjektet vart det vedteke å opprette ein kategori «faste uttrykk» som skil faste uttrykk frå ordtydingane og plasserer dei alfabetisk nedst i artikkelen på visningssida på ordbøkene.no.

Faste uttrykk i ordbøkene.no utgjer ei lite homogen gruppe som spenner frå ordtak i eine enden til partikkelverb i den andre. I denne gruppa finn vi ordtak (*brent barn skyr elden*), idiom (*falle i god jord*), fleirordstermar (*absolutt fleirtal*), samanlikningsuttrykk (*snill som eit lam*), refleksivar (*klare seg*) og partikkelverb (*brenne opp*). Vidare blir enkelte artsnamn som er fleirordseiningar løfta frå bruksdømefeltet til eigne ordboksoppslag, viss ordsambandet har grammatiske eigenskapar som ikkje kan bli gjorde reie for elles (*golden retriever*). Samstundes blir enkelte ordsamband som i dag står med ei eiga forklaring tekne ut eller flytta til å stå som bruksdøme.

Vi vil vise artikkelutforminga som vi møtte ved oppstart, korleis vi har tenkt ut frå omsyn til kva som er fagleg motivert og brukarvenleg, løysingane vi har valt – og kvifor løysingane våre heller ikkje løyser alt.

Referansar:

Revisjonsprosjektet (2022). Revisjonen av Bokmålsordboka og Nynorskordboka. Oppdatert 07.10.2022. <<https://revisjonsprosjektet.no>>.

Nøkkelord: digitalisering, artikkelstruktur, faste uttrykk, brukarvenlegheit

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Autisme som metafor i norsk – ei korpusundersøking

Termen *autisme* og avleiinga *autistisk* vert nytta om ein type utviklingsforstyrning i nervesystemet som oftast gjev seg til kjenne i barnealder, og som er kjenneteikna m.a. av vanskar med sosialt samspel. Til liks med andre diagnosekategoriar knytte til åtferds- og funksjonsforstyrningar har autisme vekt ålmenta si interesse, og rollekarakterar med autisme-liknande trekk har blitt stadig vanlegare å sjå i fiksjon (Nordahl-Hansen et al. 2018), jf. t.d. filmen *Rain Man* (regi: Barry Levinson 1988), boka *The curious incident of the dog in the night-time* (forfattar: Mark Haddon 2003) og den skandinaviske tv-serien *Broen* (regi: Sieling m.fl. 2011-17). Fagtermane *autisme* og *autistisk* er no blitt tekne inn i daglegspråket og brukte både om (menneske med) diagnosen og som metafor for å beskriva menneskeleg åtferd som ikkje kvalifiserer til diagnosen, sjå Mannsåker (2018). Desse prosessane vert kalla determinologisering (Meyer & Mackintosh 2000). Eit vidgjete døme på determinologisering er termparet *schizofreni/schizofren*. Den metaforiske tydinga av desse termane, 'splitting, ambivalens', er etter kvart blitt inkludert i ei rekkje ordbøker, og ho reflekterer ei utbreidd misoppfatning om schizofreni, nemleg at tilstanden er ekvivalent med 'splitta personlegdom' (Mannsåker 2020)

I dette innlegget vil eg presentera ei korpusundersøking av metaforisk bruk av autismentermane i norsk. Undersøkinga tek for seg både kvantitative og kvalitative aspekt: Kor frekvent er den metaforiske bruken av dei to termane samanlikna med den ikkje-metaforiske bruken? Er adjektivet oftare nytta metaforisk enn substantivet, slik tilfellet er med schizofreni/schizofren (Mannsåker 2020)? Kva metaforisk(e) tyding(ar) har autisme/autistisk i norsk, og kva folkelege (mis)oppfatningar om diagnosen vitnar metaforbruken om? Og skil autismetaforar seg frå schizofrenimetaforar med omsyn til verdilading? Jamfør at Thys og Struyven (2021) samanlikna flamske avisartiklar om schizofreni og autisme og fann at schizofreniartiklane for det meste var negativt vinkla, medan autismetaforartiklane for det meste var positivt vinkla.

Kjelder:

Mannsåker. (2018). Når psykiatritermar vert metaforar: Ein kasusstudie av uttrykket «politisk autisme». Norsk lingvistisk tidsskrift : NLT, 36(1), 95.

<http://ojs.novus.no/index.php/NLT/article/view/1491>

Mannsåker. (2020). «Den splitta personlegdomen» – Schizofreni som metafor i norske tekstar. Tidsskrift for norsk psykologforening 2, 100-115. <https://psykologtidsskriftet.no/vitenskapelig-artikkel/2020/02/den-splitta-personlegdomen>

Meyer, & Mackintosh, K. (2001). When terms move into our everyday lives: An overview of de-terminologization. Terminology, 6(1), 111–138. <https://doi.org/10.1075/term.6.1.07mey>

Nordahl-Hansen, Tønnevold, M., Øien, R. A., & Fletcher-Watson, S. (2018). «En Empirisk Studie av Autisme på Film og TV.» Tidsskrift for norsk psykologforening 12, 1102-1107.

<https://psykologtidsskriftet.no/2018/11/en-empirisk-studie-av-autisme-pa-film-og-tv>

Thys, & Struyven, C. (2021). Stigmatisation of schizophrenia, psychosis and autism in flemish newspapers. *European Psychiatry*, 64(S1), S505–S506. <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2021.1353>

Nøkkelord: determinologisering, metafor, fagtermer, semantikk, verdilading

Type bidrag: foredrag utan tilknyting til temaet for konferansen

Johan Myking
Universitetet i Bergen

Inkolentnamn og kommunereform

Kor stor plass skal inkolentnamn ha i ordbøker over notidsspråket, og korleis skal dei selekterast under hyppige endringar av grenser og namn på administrative område?

Norsk Ordbok reviderer no alfabetstrekket a–h. Praksis har vore å inkludera inkolentnamn ned til kommunenivå, basert på kommuneinndelinga frå 1947. Den norske kommunestrukturen vart kraftig revidert og forenkla i 1964 og på ny i 2020. Ordbokverket har dermed fått eit stort og veksande innslag av “post-kommunale” inkolentnamn med ekstensjon mindre enn minste tillatne administrative entitet. Problemet er tilsynelatande redusert i standardordbøkene (*Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*), som blir redigerte etter 1964-lista. 2020-reforma gjev likevel nye utfordringar for begge ordbokverka.

Eit nasjonalt ordbokverk må gje eit representativt bilete av alle ordtypar i språket, men er ingen administrativ nomenklatur. Inkolentnamn har ingen formell status, men fungerer som identitetsmarkørar i ulike kontekstar og er såleis ein relevant ordtype. Ordbokverk med nasjonalt siktemål kan ikkje innehalda ei uavgrensa mengd inkolentnamn med hovudsakleg lokal interesse. Utfordringa er å bestemma den pragmatiske relevansen av slike (Sæbø, Seim vs. *sæbøsoknar*, **seimar*), og korrelasjonen av ‘relevant’ og ‘lokal’.

Lokalkunnskap er nødvendig. Med utgangspunkt i eit materiale frå regionen rundt Bergen vil eg drøfta ulike problem og løysingsframlegg ved lemmaseleksjon av inkolentnamn ut frå redigeringsinstruksen i dei nemnde norske ordbokverka:

Mange “post-kommunale” inkolentnamn er framleis i levande bruk (Os, Åsane > *osing*, *åsabu*). Korleis etablerer ein operasjonelle kriterium for å skilja mellom lokal og “over-lokal” relevans? Bør prinsippet vera “eingong inne, aldri ut”? Kva med oppretting av tidlegare lakunar, utegløymingar og inkonsekvensar (Meland, Arna > *melandsbu*, *arnabu*)?

Kva gjer ein med nykonstruerte inkolentnamn (Alver, Bjørnafjorden > *alverbu*, *bjørnafjording*)? Dei første problemtilfella kjem under bokstaven a og kan ikkje venta lenge på løysing. Konklusjonen er at både kommunale og post-kommunale inkolentnamn krev ein liberal praksis med utgangspunkt i 1964-reforma.

Nøkkelord: inkolentnamn, lemmaseleksjon

Type bidrag: foredrag utan tilknyting til temaet for konferansen

Pär Nilsson och Saarni Laitinen
Svenska Akademiens ordboksredaktion

Metonymi i några gamla och nya ordböcker i Norden

I våra båda avhandlingsprojekt undersöks lexikografisk beskrivning av bl.a. metaforiska och metonymiska betydelserelationer (se Nilsson 2019, u. a., Laitinen u. a.).

Metaforer beskrivs ofta i ordböcker som figurativa eller bildliga betydelseutvecklingar av sina respektive grundbetydelser, med hjälp av etablerade etiketter som fig., bildl. och liknande. Metonymier verkar emellertid inte ha samma självklara plats i ordböckernas definitionstext, och en motsvarande etikett, t.ex. meton., saknas ofta. Däremot kan man som ordboksanvändare stöta på andra sätt att beskriva den aktuella betydelseutvecklingsmekanismen.

I vårt föredrag kommer vi att presentera en studie där vi undersöker beskrivningen av just metonymiska betydelser i några nordiska ordböcker. För att kartlägga hur detta bruk ser ut genomförs en liten inventering i 10 en- och tvåspråkiga digitalt tillgängliga ordböcker som beskriver (i huvudsak modernt) standardspråk.

Vi tittar närmare på vilka termer och etiketter som förekommer och andra sätt att beskriva fenomenet: vilka mönster återkommer och hur skiljer sig beskrivningarna åt? Hälften av de ordböcker som studeras är enspråkiga, och hälften är två- eller flerspråkiga. Med detta som bakgrund undersöks vidare om det finns skillnader och likheter som har att göra med vilken typ av ordbok det är frågan om.

Undersökningsmetoden vilar på två ben. För det första genomförs sökningar på ett antal språkligt sett konventionaliserade metonymiska uttryck som förekommer i samtliga ordböcker i materialet. På vilka olika sätt beskrivs ett och samma (el. åtminstone motsvarande) uttryck? För det andra görs sökningar utifrån ett antal av de fraser som visat sig återkommande i beskrivningarna. Hur frekventa, konsekventa och systematiska är de?

Undersökningen sker utifrån en kognitivt lingvistisk horisont, och definitionen av metonymi baseras på Langacker (1987, 1999) och Croft (1993).

Under föredraget kommer metoden och urvalsprinciperna att beskrivas närmare och några preliminära resultat att presenteras.

Referenser:

Croft, Wiliam (1993). "The role of domains in the interpretation of metaphors and metonymies". I: *Cognitive linguistics* 4. S. 335–370.

Laitinen, Saarni (u. a.) Polysemi som utmaning i tvåspråkiga ordböcker: metonymi och metafor i finsk-estniska och estnisk-finska ordboken. Doktorandprojekt, Helsingfors universitet

Langacker, Ronald W. (1987). Foundations of Cognitive Grammar. Theoretical Prerequisites. Stanford.

Langacker, Ronald W. (1999). Grammar and conceptualization. Berlin: de Gruyter

Nilsson, Pär (2019). Bildliga betydelser i SAOB: om beskrivningen av betydelseutvecklingsmekanismer analyserad ur ett kognitivt semantiskt perspektiv. Licentiatavhandling Lund: Lunds universitet

Nilsson, Pär (u. a.) Semantiska utvidgningar, bildliga betydelser och andra oegentligheter. En teoretisk analys av lexikal betydelseutveckling och fem definitionsformler i SAOB. Doktorandprojekt, Lunds universitet

Nyckelord: metonymi, kognitiv lingvistik, semantisk förändring, tvåspråkig ordbok, lexikografi

Typ bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Carina Nilstun

Det Norske Akademis ordbok

Feltet mellom norm og feil

NAOB er en deskriptiv ordbok, men ingen ordbok kommer utenom det normative. En ordbok må velge sine oppslagsformer, og den må ha et redaksjonsspråk. I oppgaven med å beskrive språket slik det har vært brukt i litteraturen over 200 år, og gjengi en slags essens av det ved å innlemme sitater i ordboken, møter redaksjonen en rekke ordformer som ikke er innenfor dagens norm. Noe er foreldet, det er greit å håndtere i en historisk ordbok. Annet er dialektalt. Også det stort sett håndterbart. Annet igjen kan for eksempel være variasjon i foreløpig unormert stoff eller stavemåter som er mer lydnære enn normen. Rene tastefeil kan overse og for vanlige skrivefeil har vi laget egne hjelpeartikler hvor det gjøres oppmerksom på at det er snakk om en vanlig feilstaving, og med en lenke til rett artikkel. Men feltet mellom feil og norm har ikke alltid så tydelige grenser. Vi møter stadig former som er utenfor normen, men er det galt? En dokumentasjonsordbok skal ikke dokumentere rubbel og bit, men skal heller ikke ignorere alt som ikke er normrett.

I dette foredraget vil jeg, med utgangspunkt i konkretet eksempler, vise hvordan vi arbeider med variasjon utenfor normen: Hva vi kan holde utenfor beskrivelsen, hva som inngår inn sitatmaterialet, hva som blir egne oppslagsord og hva som kommenteres.

Nøkkelord: rettskrivning, feilstaving, variasjon, formverk, lemmatisering

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Christian-Emil Ore og Trond Minde

Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen

Ein lemmatisator bygd på Ivar Aasens ordbok og grammatikk

Vi har i mange år arbeidd med å laga eit historisk fullformsregister som basis for verktøy for maskinell analyse av norsk tekst frå 1870 og framover. I første omgang konsentrerer vi oss om nynorsk sidan det er der manglane er størst, men også fordi den beste historiske dokumentasjonen av sjølvne rettskrivinga alt finst. Det overordna føremålet er å laga ein analysator for tidleg nynorsk. Aasen-normalen frå 1864-1873 skil seg vesentleg frå moderne nynorsk.

Føremålet med arbeidet som vil bli presentert på NFL 2023, var å betre dekningsgraden til fullformsystemet (heretter Aasen-ordbanken) som blei laga i 2021 og presentert på NFL-konferansen i Lund 2022.11.26. Aasen-ordbanken er basert på og inneheld 50 000 grunnformer, med hovudvekt på usamansette ord frå Aasen (1873). Aasen-ordbanken vart testa mot eit tekstkorpuset på landsmål (1858-1870) etter A. O. Vinje. Resultata er svært gode for usamansette ordformer, men norsk er eit samansetningsspråk, og testen gav om lag 40 000 ordformer som ikkje finst i Aasen-ordbanken.

Aasen-ordbanken har gjeve lovande resultat for nynorsk i avgrensa testar, men var altså for liten til å gje brukbare resultat for tekst frå før 1938. Ein adekvat fullformgenerator bør ha 100–150 000 grunnformer med bøyingsparadigme, tilsvarende ordbankane for moderne bokmål og nynorsk.

Dekningsgraden i Aasen-ordbanken måtte utbetrast. Nye grunnformer finn ein ved å køyra Aasen-ordbanken mot nynorske tekstar frå før 1900, plukka ut ukjende ordformer og registrera dei med paradigme i Aasen-ordbanken. Å køyre samtidstekst (dvs. tekstar frå før 1900) mot Aasen-ordbanken kan fortelja oss om korleis ordtilfanget til tidlig nynorsk vart utvida, ikkje berre når det gjeld ordtypar, men også tematisk og semantisk.

Vi har også arbeidd med ein analysator som deler opp samansetningar for å finna kjende etterlekkar, dvs. ord som er i Aasen-ordbanken. Denne delen av prosjektet byggjer på arbeid gjort i samanheng med Oslo-Bergen-taggar for moderne norsk.

Referansar:

Aasen, Ivar 1864. Norsk Grammatik. Christiania: Mallings Bogtrykkeri.

Aasen, Ivar 1873. Norsk Ordbog med dansk Forklaring. Christiania: Mallings Boghandel.

Nøkkelord: eldre ordbøker, tekstanalyse, fullformregister, tagger

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Kva kvalifikasjonar treng samansette ord?

Å handplukke samansetningar til elektroniske ordbøker er korkje spesielt effektivt eller garantert å gje eit fullkome resultat. Alternativet er å gjere ei eller anna form for maskinell filtrering av det totale kjeldegrunnet der ein får ut ei fortrinnsvis konsentrert liste over aktuelle ordbokkandidatar. Med ein slik metode treng ein å spesifisere kva slags grunnlag filtreringa skal gjerast på bakgrunn av, altså kva eigenskapar som gjer at ei samansetning slepp gjennom filteret.

Paulsen (under publisering) (og til dels Schryver m. fl. (2006); Wolfer m. fl. (2014); Müller-Spitzer m. fl. (2015); Schryver m. fl. (2019) og Bäckerud m. fl. (2020)) har funne samanhengar mellom søkjeåtfærd og variablar som korpusfrekvens, korpusdispersjon, sosial relevans, motivasjonsgrad og ordklassetilhøyrse. Felles for desse variablane er at ingen av dei gjev grunnlag for å aktivt diskvalifisere ei samansetning. Dette kan ein slå fast sidan òg lågfrekvente, lågdispersive, sosialt irrelevante og fullt motiverte samansetningar vert søkte etter av brukarane.

I dette innlegget vil eg argumentere for at ein må velje samansetningar med utgangspunkt i kvalifikasjonar og ikkje krav eller kriterium. Til dømes kan ei samansetning kvalifisere til oppslag gjennom å vere semantisk ugjennomsiktig, men det er ikkje eit krav at alle samansetningar med oppslag må vere semantisk ugjennomsiktige. Ein variabel dei fleste ordbokprosjekt må ta omsyn til, er behovet til brukaren. Innlegget vil difor gå inn på kva dette inneber og korleis denne variabelen kan reduserast til eit sett med målbare kvalifikasjonar som kvar for seg eller i samband med kvarandre kan gje grunnlag for oppslag.

Referansar:

Bäckerud, E., Nilsson, P. and Sköldberg, E. 2021. 'Så används Svenska Akademiens ordböcker på nätet. Implicit och explicit feedback från användarna.' *Nordiske Studier i Leksikografi* 15: 91-101.

Müller-Spitzer, C., Wolfer, S. and Koplenig, A. 2015. 'Observing Online Dictionary Users: Studies Using Wiktionary Log Files'. *International Journal of Lexicography* 28: 1-26.

Schryver, G.-M. d., Joffe, D., Joffe, P. and Hillewaert, S. 2006. 'Do dictionary users really look up frequent words? On the overestimation of the value of corpus-based lexicography.' *Lexikos* 16: 67-83.

Schryver, G.-M. d., Wolfer, S. and Lew, R. 2019. 'The Relationship Between Dictionary Look-up Frequency and Corpus Frequency Revisited: A Log-File Analysis of a Decade of User Interaction with a Swahili-English Dictionary.' *Gema Online Journal of Language Studies* 19: 1-27.

Wolfer, S., Koplenig, A., Meyer, P. and Müller-Spitzer, C. 2014. 'Dictionary users do look up frequent and socially relevant words. Two log file analyses.' *Proceedings of the 16th EURALEX International Congress*. Edited by Abel, A., Vettori, C., and Ralli, N. Eurac research, Bolzano: 281-290.

Nøkkelord: samansetningar, dispersjon, frekvens, søkjeåtfærd, utvalskriterium

Type bidrag: foredrag utan tilknytning til temaet for konferansen

Dagfinn Rødningen og Knut E. Karlsen
Språkrådet

Nyord i norsk

For Språkrådet (2005–), som for forgjengarane Norsk språknemnd (1952–1971) og Norsk språkråd (1972–2004) er arbeid med nyord ein del av den større oppgåva å drive språkrøkt. Språknemnda samarbeidde systematisk med dei andre nordiske språknemndene om innsamling og registrering av nyord. Under Norsk språkråd var planen for det nordiske samarbeidet å gje ut ordbøker mellom anna basert på det felles innsamlingsarbeidet som var gjort tidlegare. I Noreg fekk vi *Nyord i norsk 1945–1975*, utgjeve i 1982 av Norsk språkråd, og *Nyord i norsk (1975–2005)*, utgjeve i 2012 etter initiativ frå Norsk språkråd.

Språkrådet skal ifølgje vedtektene observere og analysere aktuelle utviklingstrekk i det norske språksamfunnet. Nyord kan grovt sagt definerast som tilveksten i ordforrådet og fell dermed inn under det vedtektsfesta ansvarsområdet referert ovanfor. I dette innlegget skal vi skildre korleis vi driv nyordsarbeid i Språkrådet. Vi kjem inn på nyordsspalta i Språknytt, som har vore fast innslag i tidsskriftet sidan 1977, og den årlege kåringa av årets ord, som Språkrådet har gjort sidan 2008. Vi ser på korleis nyorda blir valde ut og registrerte, mellom anna korleis nyordsarkivet ved Norsk aviskorpus fungerer. Språkrådet har også ei rolle å spele når nyorda er på veg inn i allmennordbøkene. Og vi vurderer korleis samarbeidet om nyord med dei andre nordiske språknemndene fungerer no, og kva område vi kan samarbeide på i framtida.

Nøkkelord: nyord, ekserpering, registrering, normering, nordisk samarbeid

Type bidrag: tematisk sesjonsforedrag: Nyord i Norden

Caroline Sandström

Institutet för de inhemska språken

Ljudhärmande ordbildningar och lån i de svenska dialekterna i Finland. En studie av ord med initialt *br-*, *dr-*, *fr-*, *gr-*, *kr-*, *pr-* och *r-* i *Ordbok över Finlands svenska folkmål*

Utifrån redigeringsprinciperna för *Ordbok över Finlands svenska folkmål* är det med tanke på lemmatisering och ordbokens struktur viktigt att fastslå ordens etymologi. För tillfället pågår redigering av artiklar på *r-* i ordboken. Vid redigeringen av detta avsnitt har det visat sig att det i materialet förekommit vissa grupper av ord för vilka det har varit utmanande att fastslå om orden uppkommit som ljudhärmande svenska ordbildningar eller om de är lånnord från ett annat språk. När det gäller de svenska dialekterna i Finland handlar det närmast om lån från finskan, men också andra möjliga långivande språk förekommer.

I materialet för *Ordbok över Finlands svenska folkmål* förekommer bland annat en räkka med ord som uppkommit genom påverkan från de finska orden *roina* och *roju* 'skräp, bråte'. För att belysa uppkomsten och användningen av ord med initialt *r-* kommer jag genom systematiska avancerade sökningar att göra nedslag i dialektordboken och som jämförelsematerial skärskåda en grupp ord på *br-*, *dr-*, *fr-*, *gr-*, *kr-*, *pr-* med liknande betydelser.

Nyckelord: dialektordbok, språkkontakt, lånnord, ljudhärmande ord, ordbildning

Typ bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Det adverbielle -t. Gammelt og nyt i de danske retskrivningsordbøger

De danske retskrivningsordbøger har siden 1918 indeholdt et afsnit med retskrivningsregler. De fleste af disse regler vedrører naturligt nok rent ortografiske forhold, dvs. stavningen af ordene og deres bøjningsformer, men enkelte regler vedrører morfosyntaktiske forhold, dvs. distributionen af ordformerne i bestemte syntaktiske kontekster. De nuværende retskrivningsregler (som beskrevet i *Retskrivningsordbogen 1986-2012*) indeholder således et sæt regler som normerer brugen af former uden og med -t i adverbialer som er dannet af adjektiver, først og fremmest adjektiver som ender på -ig eller -lig. I nogle kontekster er former med -t obligatoriske, fx "Fodbold interesserer mig ikke særligt" (selvstændigt adverbialled); i andre kontekster kan der valgfrit bruges former uden og med -t, fx "Jeg er ikke særlig(t) interesseret i fodbold" (gradsadverbial brugt som bestemmelse til et adjektiv).

De valgfrie former uden -t i de nuværende retskrivningsregler er relikter fra en tid da -t-løse adverbialformer havde en langt større udbredelse i dansk. Den tilsvarende regel i retskrivningsordbøgerne 1918-1955 indeholdt en implicit anbefaling af -t-løse gradsadverbialer på -ig og -lig og tillod i det hele taget -t-løse former i kontekster hvor "biordet står i uegentlig betydning og betegner en grad" (RO 1955, § 30), fx *grænseløs ulykkelig, rædsom grim*. Og går vi tilbage til 1800-tallet, var -t-løse adverbialformer almindelige i de fleste syntaktiske kontekster, fx "Skyerne jog hastig hen over de gyngende Trætoppe" (Gjellerup 1896), "en Tapetdør gik langsom op" (Blicher 1834). I foredraget giver vi et overblik over udviklingen i brugen af det adverbielle -t fra ca. 1800 til i dag og kaster et kritisk blik på behandlingen af emnet i den nuværende retskrivningsordbog.

Nøgleord: adjektiver, adverbialer, Retskrivningsordbogen

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Klara Sjø

Universitetet i Bergen

Subjunksjoner, brukere og type ordbøker

Hvordan presenterer vi funksjonsordene subjunksjoner i *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*, hvordan skiller det seg fra hvordan det er gjort tidligere, og hva ligger til grunn for valgene?

Bokmålsordboka og *Nynorskordboka* blir nå revidert i Revisjonsprosjektet. Ordbøkene er normative ved at de gjør rede for offisiell stave- og bøyingsmåte, og målgruppen har i stor grad vært skoleelever og studenter. Som et ledd i revisjonen er det også et uttalt mål at vi også skal legge til rette for den etter hvert store gruppen av brukere som ikke har norsk som førstespråk.

I denne presentasjonen vil jeg legge fram hvordan ordklassen subjunksjoner, tidligere kjent som underordnende konjunksjoner, blir presentert i *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* på nettsiden ordbokene.no.

I 2005 kom Språkrådet og Utdanningsdirektoratet med en anbefaling om nye grammatiske termer (Språkrådet 2005), basert på en inndeling fra *Norsk referansegrammatikk* (1997) og bøker som da allerede var i bruk i lærerutdanningen. Den nye inndelingen skiller seg fra den tradisjonelle skolegrammatikken, idet den i større grad tar hensyn til hvilken utfylling ordet tar. Subjunksjoner er dermed en ordklasse som er definert ut fra funksjon: De innleder en leddsetning. Det finnes både ord som er rene subjunksjoner, men også adverb, preposisjoner og ulike flerordsuttrykk kan fungere som subjunksjon.

Subjunksjoner er en sammensatt gruppe av ord, og å avgrense en ordklasse etter funksjon har i liten grad vært gjort i tidligere. Jeg vil diskutere avgrensing av subjunksjonene og hvilke grunner som ligger bak den måten å føre dem på som vi har besluttet, både basert på målgruppene og at de skal være utformet for visning på nett. Jeg vil også sammenlikne ulike måter å presentere subjunksjonene på med hvordan det har blitt gjort i andre ordbøker, og dessuten diskutere fordeler og ulemper med disse, sett opp mot brukergruppe og hvilken funksjon ordboken har.

Referanseliste:

Bokmålsordboka og Nynorskordboka: <ordbokene.no>

Revisjonsprosjektets hjemmeside: <revisjonsprosjektet.no>

Språkrådet og Utdanningsdirektoratet (2005): *Grammatiske termer til bruk i skoleverket, Tilråding fra Norsk språkråd og Utdanningsdirektoratet* <<https://xn--sprkrdet-c0ac.no/globalassets/sprakhjelp/gramterm.pdf>>

Nøkkelord: grammatisk informasjon, ordklasse, brukergrupper

Type bidrag: foredrag utan tilknytning til temaet for konferansen

Ágústa Þorbergsdóttir

Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum

Indsamling og udgivelse af islandske neologismer i midten af det forrige århundrede

Det islandske undervisningsministerium udgav fire publikationer med islandske neologismer (*Nýyrði I-IV*) i årene 1953–1956, og desuden en teknisk ordbog (*Tækniorðsafn*) i 1959. Formålet var at præsentere nye islandske ord (islandske neologismer), men på grund af den hastige teknologiske udvikling og drastiske sociale ændringer i samfundet var der et stort behov for islandske betegnelser over mange nye begreber. Af indledningen til skrifterne fremgår det at man har lagt meget vægt på at de nye ord blev betragtet for passende og i overensstemmelse med det islandske sprog.

I præsentationen vil jeg undersøge indsamling og udgivelse af islandske neologismer som blev arrangeret af det offentlige. Jeg afgrænser min undersøgelse til den ældste publikation fra 1953. Den består af nogle ordsamlinger som dækker over forskellige emnesområder og indeholder i alt omkring 6000 ord. Tre ordsamlinger bliver analyseret: *bilteknologi* ('bifvélatækni'), *biologi & genetik* ('líffræði & erfðafræði') og til sidst *diverse betegnelser* ('ýmis heiti').

I præsentationen er der fokus på følgende punkter: For det første hvilken arbejdstilgang blev brugt? Blev disse tre samlinger lavet på samme måde eller kan man mærke en forskel på dem? For det andet hvilke metoder blev anvendt ved dannelsen af de nye ord? Kan orddannelsen sammenlignes i disse tre samlinger? Til sidst bliver det undersøgt hvorvidt neologismerne blev en vedtaget del af sproget og hvor stor del af ordene stadig findes i dag.

Nøgleord: neologismer, termer, orddannelse, indsamling

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Lars Trap-Jensen og Henrik Lorentzen
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

Verdens gang og dens aftryk – i sproget og i ordbogen

Vi udsættes daglig for en strøm af sproglig påvirkning, fra nyhedsmedier, sociale medier og i den løbende kontakt med kolleger, familie og venner. Nogle begivenheder er så voldsomme at de sætter sig sproglige aftryk; senest eksempelvis coronakrisen (Trap-Jensen/Lorentzen 2022), krigen i Ukraine og de deraf afledte problemer med energiforsyning og inflation. Nogle sproglige aftryk er så dybe at de bliver hængende i sproget og dermed fortjener at blive beskrevet i en ordbog. Men hvilke ord, og hvordan finder vi dem?

Til at hjælpe redaktørerne med at finde og udvælge de vægtige ord har *Den Danske Ordbog* forskellige hjælpemidler til rådighed, og disse er temaet for vores foredrag.

Det vigtigste redskab er en algoritme der beregner hvilke ord i ordbogens korpus der er særlig fremtrædende i en bestemt periode når de sammenlignes med de samme ords udbredelse i hele korpusperioden. Da korpusset hver måned suppleres med nye tekster, bliver det muligt på den måde at beregne Månedens ord for hver måned i året. Listerne registrerer aktuelle ord, både de nye ord – neologismer – og de eksisterende ord der får særlig prægnans, og på den måde får redaktørerne en bruttoliste over lemmakandidater til ordbogen. Andre kilder til lemmakandidater udgøres af indsendte forslag fra ordbogens brugere og data fremkommet ved supplerende korpuslingvistiske metoder, fx i form af bigramundersøgelser (Nimb/Sørensen/Lorentzen 2020) og word embeddings (Sørensen 2018).

I foredraget vil vi gennemgå disse redskaber og se på det ordforråd de har hjulpet vej ind i *Den Danske Ordbog*, herunder de problemer der er forbundet med at skelne mellem blivende ord, lejlighedsdannelse og døgnfluer.

Referencer:

Ruth V. Fjeld/Lars Nygaard 2010: "Neologismer i norsk. Kartlegging av leksikalsk språkendring før og nå". I: Harry Lönnroth/Kristina Nikula (red.): Nordiske studier i lexikografi. Bind 10. Rapport fra Konferensen om lexikografi i Norden, Tammerfors 3.-5. juni 2009. Tammerfors 2010, s. 506-521.

Jakob Halskov 2010: "Halvautomatisk udvælgelse af lemmakandidater til en nyordsordbog". I: *LexicoNordica* 17, 2010, s. 73-97.

Sanni Nimb/Nicolai Hartvig Sørensen/Henrik Lorentzen 2020: "Updating the dictionary: semantic change identification based on change in bigrams over time". I: *Slovenščina* 2.0, 8(2), Collocations in Lexicography: existing solutions and future challenges, 2020, s. 112-137.

Nicolai H. Sørensen "Lemmaselektion ud fra kendte ord vha. semantisk model," foredrag holdt 19-9-2018 i Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA),
https://leksikografer.dk/kalender_foredrag/lemmaselektion-ud-fra-kendte-ord-vha.-semantisk-model/

Lars Trap-Jensen/Henrik Lorentzen 2022: "Recent neologisms provoked by COVID-19 - in the Danish language and in The Danish Dictionary". I: Annette Klosa-Kückelhaus, Stefan Engelberg, Christine Möhrs, Petra Storjohann (eds.): *Dictionaries and Society. Proceedings of the XX EURALEX International Congress, 12-16 July 2022, Mannheim, Germany*, s. 825-832.

Nøgleord: nye ord, lemmaseleksjon, korpusbaseret, word embeddings, diakroni

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Þórdís Úlfarsdóttir og Ellert Þór Jóhannsson
Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum

Låneordenes skæbne

En islandsk-dansk ordbog af Sigfús Blöndal udkom i årene 1920–1924. Den var den første store ordbog med fokus på moderne islandsk og indeholder meget detaljerede oplysninger om den tids ordforråd, fx dialektord og forskellige sprogregistre. Ordbogen er et nøgleværk i islandsk ordbogshistorie og er en af de største islandske ordbøger, der er lavet til dato, med omkring 108.000 opslagsord, mange brugseksempler og trykt på over 1000 sider.

I 2016 blev der besluttet at gøre Blöndals ordbog tilgængelig på nettet og kort derefter gik man i gang med digitalisering af den. Efter nogle års arbejde blev materialet tilgængeligt på nettet i februar 2021. Det gør det muligt for brugerne at tilgå alle de registrerede leksikografiske oplysninger og søge ordbogsdataene på forskellige måder.

I denne præsentation vil vi se nærmere på en særlig type opslagsord fra Blöndals ordbog, dvs. ord som er betragtet som forholdsvis nye låneord, mange af dem fra dansk. Disse ord har man ikke synes **være** rigtige islandske ord og de er kendetegnet med et spørgsmålstegn i den trykte udgave. I vores præsentation giver vi overblik over låneordene og deres status i dag. Vi sammenligner oplysningerne med hvordan nogle af disse ord forekommer eller er beskrevet i *Íslensk nútímamálsorðabók* ('Ordbog over moderne islandsk'), en ny regelmæssigt opdateret webordbog, og hvordan de optræder i forskellige moderne tekstsamlinger og korpusser. Resultatet er at mange af de gamle låneord er nu 100 år senere blevet fuldt integreret og er nu en del af det moderne islandske sprog, Andre ord er slet ikke kendt eller brugt længere og er mere eller mindre forsvundet. En tredje gruppe ord har ikke ændret status og er stadig opfattet som ikke-islandske.

Nøgleord: islandsk, dansk, låneord, ordforrådets udvikling, leksikologi

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Tarrin Wills, Simonetta Battista og Johnny Lindholm
Københavns Universitet

Digital brug af en gammel og en ny historisk ordbog: *Fritzner og Ordbog over det norrøne prosasprog*

Ordbog over det norrøne prosasprog (ONP) har haft et tæt forhold til den indtil nu største ordbog over norrønt (oldnorsk/islandsk), nemlig Johan Fritzners *Ordbog over det gamle norske sprog* (1886-1896). Fritzner var blevet digitaliseret under Christian Emil Ores opsyn og dataene stillet til rådighed for ONP, som har brugt dem på forskellige måder.

De digitale artikler fra Fritzner er blevet integreret i både færdiggjorte og ikke-færdiggjorte artikler i ONP, så brugerne kan finde en semantisk analyse af næsten alle ord, uanset om de allerede er blevet redigeret af ONP eller ej. ONP supplerer også med citater fra Fritzner, og en digital arbejdsgang er blevet udviklet for at effektivisere processen, hvorved de gamle udgaver og tekster, som Fritzner benyttede, skal opdateres med dem, ONP nu bruger. ONP har tilføjet links til digitale versioner af de originale udgaver, Fritzner benyttede, såvel som automatiske oversættelser af Fritzners definitioner til engelsk..

Disse metoder og ressourcer bygger på data, ONP har indsamlet over årtier: henvisninger til forskellige glossarer, herunder Fritzner, og deres opslagsformer, henvisninger til de gamle af Fritzner anvendte udgaver og henvisninger til de citater, som er supplerede efter Fritzners oprindelige citathenvisninger. Disse data kobles med digitaliserede udgaver af norrøne tekster for at give et detaljeret overblik over den gamle og den nye ordbogs kilder og citater.

Denne præsentation beskriver de digitale metoder, hvorved de forskellige ressourcer kan forbindes og stilles til rådighed for redaktører og slutbrugere.

Nøgleord: norrønt, digital humaniora, ONP

Type bidrag: foredrag med tema knytt til konferansen

Samandrag av posterar og demoar

Oddrun Grønvik
Universitetet i Bergen

Målføresynopsisen – historie og bakgrunn

Målføresynopsisen er ei unik samling av talemålsdata frå 1900-talet som dokumenterer mangfaldet i norske målføre frå om lag 1900 til 1950. Med einsarta kategoriar for lyd- og formverk, eitt sams sett på om lag 1500 dømeord og ei finmaska geografisk fordeling over heile landet gjev Målføresynopsisen både detaljert informasjon om einskilddialektar og store data om språklege fenomen som dekkjer større område. Dette gjer Målføresynopsisen til eit unikt målepunkt for talemålsending i Noreg, noko som er utnytta i seinare talemålsinnsamlingar.

Tilfanget er samla i eit sett med 43 handskrivne protokollar. Målføresynopsisen er eit hovudprodukt frå verksemda til Norsk Målførearkiv (1936-1990) ved Universitetet i Oslo. Arbeidet vart drive fram under leiing av arkivstyrarane Sigurd Kolsrud og Ingeborg Hoff, med svært brei deltaking frå nordistar og informantar på kvar stad. Grunnlagstilfanget for Målføresynopsisen - dei einskilde innskriftene og lydbanda - finst no i arkivet for Språksamlingane ved Universitetsbiblioteket i Bergen. Det same gjer kartsamlinga Norsk Dialektatlas, som vart utarbeidd ved Norsk Målførearkiv på grunnlag av og i parallell med Målføresynopsisen.

Protokollane i Målføresynopsisen er digitaliserte og publiserte i fleire omgangar, først av Eining for digital dokumentasjon ved Universitetet i Oslo (2007). Det same gjeld lydband og kartsamlinga. Denne posteren gjev eit oversyn over føresetnader, opphav (1882-), metode og verktøy, bruk, realisering som prosjekt (1951- 1975), digitalisering og tilgjengeleggjering fram til 2015.

Type bidrag: poster

Jon Holmen
Universitetet i Oslo

Målføresynopsisen – søk i den nye digitale utgåva

Målføresynopsisen tilhører frå 2016 Universitetet i Bergen (UiB), som ein del av Språksamlingane. Den unike og omfattande samlinga av talemålsdata fekk kulturminnestatus då synopsisen vart del av Noregs dokumentarv desember 2022. Målføresynopsisen er ei obligatorisk kjelde i redigeringa av *Norsk Ordbok*, som er forvalta av Språksamlingane og i dag er under revisjon i prosjektet Norsk Ordbok a–h (NO-AH) ved UiB. Dei siste åra har det foregått ei vidareutvikling av synopsisen i regi av Språksamlingane med tanke på søk etter og visning av einskilddøme, transkripsjon og tilhøyrande kartvisning. Det er utvikla to brukargrensesnitt for den nye digitale utgåva av synopsisen. Det første er eit søkegrensesnitt til bruk i redigeringa av *Norsk Ordbok*. Der kan ein søke etter enkeltord via Metaordboka, som er den sentrale grunnlagsressursen for *Norsk Ordbok*. Dessutan får den digitaliserte synopsisen no ei ny og forbetra nettside under Språksamlingane, der det er mogeleg å gjere detaljerte geografiske søk og søk etter språklege kategoriar. Med den nye nettsida skal synopsisen bli meir tilgjengeleg både som fagressurs og kulturobjekt. I denne demonstrasjonen viser vi korleis ein kan søke i synopsisen gjennom dei to grensesnitta.

Type bidrag: demo

Louise Holmer och Kristian Blensenius

Institutionen för svenska, flerspråkighet och språkteknologi, Göteborgs universitet

Högtflygande planer för den som flyger högtflygande plan. Konstruktionsväxling i nordiska ordböcker

Benämningen *konstruktionsväxling* används ibland om verbbeskrivningar i ordböcker i samband med att det registreras vem som gör vad, t.ex. NÅGON ger NÅGON NÅGOT gentemot NÅGON ger NÅGOT till NÅGON. I fråga om grammatik är ämnet relativt välundersökt, särskilt för engelskan (se t.ex. Levin 1993 eller Gries & Stefanowitsch 2004), men i fråga om svenska ordböcker och sådana på de andra nordiska språken är fenomenet inte lika noggrant utforskat (jfr dock Blensenius & Holmer 2022).

I fråga om ett verb som *koka*, hänger semantiken och den syntaktiska beskrivningen nära samman. I den svenska definitionsordboken *Svensk ordbok* utgiven av Svenska Akademien (SO 2021) har verbet fått två huvudbetydelser (här förkortade): 1. 'vara i stark bubbling och snabbt övergå till gasform' respektive 2. 'försätta (vätska) i stark bubbling genom upphettning'. Valensuppgifterna till ovanstående huvudbetydelser kan anges som NÅGOT kokar respektive NÅGON kokar NÅGOT.

I vår poster visar vi hur *koka* och liknande verb beskrivs och analyseras i nordiska samtidsordböcker, och vi föreslår också möjliga förbättringar avseende presentationssätten. Vi visar också hur olika nordiska ordböcker behandlar relationen mellan verbens argumentstruktur och de grammatiska upplysningar och etiketter som dessa verb har tilldelats i de olika ordböckerna. Resultaten från de lexikografiska undersökningarna jämförs också med lösningarna i Swedish FrameNet (SweFN++).

Nyckelord: konstruktionsväxling, nordiska ordböcker, valens, SweFN++

Typ bidrag: poster

Kristina Mullamaa

Skandinavistika/ Anglistika Tartu universitet, Estland

Att skapa en Idiomordbok

Vi har tidigare medarbetat för att - tillsammans med en författarkollektiv - hjälpa skapa den nyredigerade stora svensk-estniska ordboken (100 00 ord, 2004 Förlaget Valgus) och manuset för den stora estnisk-svenska ordboken (i redigering).

Ordboken över svenska ordspråk och talesätt (mer än 2 2000 ordspråk och talesätt, 2014 Eesti Ülikoolide Kirjastus & Atelje Guernika) visade att det var lite annorlunda att skapa en ordbok som endast består av sådana.

Vad är det som är speciellt med det, när vi nu har precis påbörjat skapelseprocessen med en Idiomordbok? Vilka jämförelser och insikter erbjuder en helt ny Idiomordbok? I vår posterpresentation försöker jag sammanfatta och generalisera några av de typiska beslut- och valsituationer som ordboksförfattaren möter, men även insikter i de båda språken och kulturer som man "växlar" emellan i skapandeprocessen.

Nyckelord: idiom, talesätt, metaforer i olika språk och kulturer (svenska/estniska)

Typ bidrag: poster

Christian-Emil Smith Ore og Jon Holmen
Universitetet i Oslo

Målføresynopsisen – tilgjengeliggjøring og digital utvikling

Som mal for innsamlingen av språkopplysninger til målføresynopsisen brukte en Johan Storms "Kortere Ordliste med Forklaring af Lydskriften" (1884). Opplysningene fra innsamlingsarbeidet ble ført i protokoller, i alt 43 stykker.

Hver protokoll i målføresynopsisen omhandler en del av et fylke. På hver protokollside er stedene (herreder) ført nedover og Storm-ordene bortover. Dersom en la alle sidene i en protokoll etter hverandre vil en få hele Storms liste. På hver linje vil det være informasjon om uttalen av ordformene eller uttrykket i Storms ordliste på det stedet som er angitt. En kan derfor tenke seg at alle sidene i protokollene til sammen danner en stor matrise med stedene vertikalt og ordformene horisontalt. I hver rute angis uttalen med lydskrift (Norvegia) eller vanlige bokstaver i en tilnærmet lydskrift. I en ideell verden kunne en dermed lage en database over den lokale uttalen indeksert på sted og Storm-ord.

For å lage et grunnlag for et transkripsjonssystem, valgte vi å digitalisere alle sidene i de 43 protokollene og så å legge et digitalt rutenett over bildene og klippe dem opp i rektangler, et lite bilde for hvert lydskriftfelt (som altså kan inneholde flere bøyingsformer). Det hele er lagt i en database og indeksert på sted og ord fra Storm-ordlista. En kan dermed søke på sted og/eller Storm-ord og få viste småbildene av de aktuelle lydskriftfeltene og hele siden med lydskriftrektanglet uthevet. Dette systemet kan brukes både til publikumssøk og som grunnlag for en dugnadsbasert transkribering. Det er drøye to millioner utfylte lydskriftfelt, så det er en formidabel oppgave å transkribere alt.

Type bidrag: poster